श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयः

कालटि

(अधिनियमाः-ACTs)

(1994 वर्षस्य अधिनियमसंख्या-5)

श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयाधिनियमाः, 1994

(2009 वर्षस्य अधिनियमसंख्या – 7 पर्यन्तस्य संशोधनानि समाविष्टानि)

(श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयः कालटि इत्यस्य कुलसचिवेन निस्सारितः)

(कार्यालयोपयोगाय केवलम्)

कुलपतिः

डाँ.जे.प्रसाद्

उपकुलपतिः

डाँ.एस्.राजशेखरन्

कुलसचिवः

डाँ.एस्.प्रेमजित्

नियमसमितिः

श्री.टि.चन्द्रबाबु

(संयोजकः)

श्री सक्कीर.पि.बि

श्री.पि.बि.साम् कुमार्

(सदस्यौ)

“ज्ञानादेव तु कैवल्यम्”

Knowledge is Liberation

श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयः कालटि

SREE SANKARACHARYA UNIVERSITY OF SANSKRIT

पॊस्ट् कालटि, एर्णाकुलम् जिल्ला

केरलम् - 683574

डाँ.जे.प्रसाद् **फॊन् : 0484-2463580**

कुलपतिः **फॆक्स् : 0484-2463580**

ई-मॆल् :ssuvc@sancharnet.in

दिनाङ्कः 06.04.2009

प्राक्कथनम्

लॊ□ तान्त्रि□ विघान□नियमाः चाल□ शक्तयः सन्ति। सर्वॆ□पि आत्मनः सम्बद्ध□क्षत्र□प्रचलितैः नियमैः परिचिता भवेयुः। एतस्मिन् सन्दर्भ□ विश्वविद्यालयस्य विविधॆषु □ालॆषु निर्मितान् नियमान् समाहृत्य प्र□ाशयितुं नियमसमित्या विहितः प्रयासः प्रशंसायॊग्यॊ भवति।

सङ्कलनमिदं विश्वविद्यालयस्यायस्य □र्मचारिणाम् अधि□ारिणां च तत्परतापूर्वं□ स्व□र्मानुष्ठान□तद्द्वारा विश्वविद्यालयस्य प्रगतौ च प्रयॊज□ भवॆदिति म□विश्वासः।

डाँ.जॆ.प्रसाद्
कुलपतिः

श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयः

पोस्ट्: कालटि, एर्णाकुलं जिल्ला

केरलम् – 683574

डाँ.एस्.राजशेखरन्

उपकुलपतिः

फोन् : 0484-2463580

फेक्स् : 0484-2463580

ई-मेल् : drsrajasekharan@asianetindia.com

दिनाङ्कः06.04.2009

सन्देशः

विश्वविद्यालये□तावता प्र□ाशितानां नियमानां सङ्कलनं नियमसमित्या क्रियत इति ज्ञात्वा भृशं मोमुद्यत□ निश्चये□ासौ स□ारात्म□ः □श्चन प्रयासोऽस्ति। □र्मचारिणां स्व□र्तव्यनिर्वहण□इदम् अतीव उपयोगप्रदं साधनममवश्यं भवे□। अवसरे□स्मिन् उद्यममम् हृदये□ अभिनन्दामि।

डाँ.एस्.राजशेखरन्

उपकुलपतिः

“सर्वेषां हि शोभनानां शोभनतमा विद्या”

Of all that shines bright, knowledge is the most luminous

आमुखम्

श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयाधिनियमः 1994 (1994 वर्षस्य नियमसंख्या 5), □□रलराज्यविधानसभयापारितः 1994 मार्चमासस्य तृतीय□दिनाङ्क□ महामहिम्ना राज्यपाल□ अनुमोदितश्चास्ति। एषः

नियमः □□रलराज्यसर्व□ ारा□ सूचनासंख्या 2547/Leg.Uni.3/94/Law इत्यनया 03.03.1994 दिनाङ्कस्य असाधारण□ राजपत्र□प्र□ ाशितोऽपि वर्तत□

ततः परं मुख्यनियमस्य अन□ वारं संशोधनानि अपि जातानि। विविध□ु अधिनियम□ु समय□समय□सञ्जातानि तथा प्र□ ीर्णरूप□ तत्र तत्र विद्यमानानि चैतानि संशोधनानि सं□ लय्य ए□ त्र समायोजयित्वा प्र□ तनियमस्वरूपतामापदयितुं महान् प्रयासो विहितोऽस्ति। पूर्वतनप्रावधानानां स्वरूपं पादटिप्पणीरूप□ प्रदर्शितमस्ति य□ नियमानां वि□ ासः अवगन्तुं शक्यत□

मुख्यनियमस्य चत्वारः, संशोधननियमानाम् ए□ शुद्धिपत्रं च अनुबन्धरूप□ विद्यन्त□ विश्वविद्यालयस्य समस्त□ र्मचारिणां □ त□एतत् सन्दर्भग्रन्थरूप□ उपयोगि भव□्।

कालटि **डाँ.एस्.प्रेमजित्**

06.04.2009 **कुलसचिवः**

“सङ्गच्छध्वं संवदध्वम्

संवो मनांसि जानताम्

देवाभागं यथा पूर्वे

सञ्जानाना उपासते”

Let us walk together. Confer together.

Let our minds be one in receiving knowledge

As gods of yore, let us strive together.

विषयानुक्रमणी

श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयाधिनियमः 1994

अनुबन्धः – ।

(शुद्धिपत्रम्)

अनुबन्धः - II

(श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयाधिनियमः (संशोधनम्) नियमः 2003 (2003 वर्षस्यनियमः 4))

अनुबन्धः - III

(श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयाधिनियमः (संशोधनम्) नियमः 2005 (2005 वर्षस्यनियमः 1))

अनुबन्धः - IV

(श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयाधिनियमः (संशोधनम्) नियमः 2007 (2007 वर्षस्यनियमः 24))

अनुबन्धः - V

(श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयाधिनियमः (संशोधनम्) नियमः2008 (2008 वर्षस्यनियमसंख्या7))

“एकं सद्विप्राः बहुधा वदन्ति।“

Truth is but one, spoken in diverse ways

श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयाधिनियमः, 1994

(1994 वर्षस्य नियमसंख्या-5)

एर्णा□लम् जिलायाम् आलुवा तालू□ अन्तर्गत□□ ालटि इति जनपद□श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालय इति नाम्ना ए□ विश्वविद्यालयं संस्थाप्य सञ्चालयितुं निर्मितः नियमः

भूमि□ ा – यतोहि, विश्वप्रसिद्धस्य भारतीयदार्शनि□ स्य जगद्गुरु आदिशङ्कराचार्यस्य जन्मस्थान□ संस्कृतभाषायाः, भारतीयविद्यायाः, भारतीयदर्शनानां तथा भारतीयभाषाणां प्रचारार्थं प्रसारार्थञ्च तन्नाम्नि ए□ संस्कृतविश्वविद्यालयं संस्थाप्य सञ्चालनीयमिति धिया।

अस्मिन् पञ्चचत्वारिंशता गणतन्त्रवर्षेऽनन्तरोक्तप्र□ारेण अधिनियमितो भवतु।

प्रथमः अध्यायः

प्रारम्भिकम्

1. लधुशीर्षकं प्रारम्भश्च

1. अयं नियमः "श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालय-अधिनियमः, 1994" इति जानीयात्।
2. अयं नियमः, 25 नवम्बर् 1993 प्रभृति □ार्यान्वितो भवतु।

2. निर्वचनानि

नियमेऽस्मिन् सन्दर्भवशादन्यथा नापेक्षितश्चेत् -

1. 'विद्यापरिषद्' इत्यस्य अनुच्छेदसंख्या 16 इत्यन्तर्गतेन नियमेन संस्थापिता विश्वविद्यालयस्य अस्य विद्यापरिषद् इत्यर्थः।
2. 'शैक्षणि□ विभागः' इत्यस्य विश्वविद्यालयान्तर्गतेषु, विभागाध्यक्षस्याधीनं प्रवर्तमानेषु शिक्षाविभागेषु अन्यतमः अथवा तदन्तर्गतं □मपि ए□ □म् इत्यर्थः।
3. 'प्राधि□ारी/प्राधि□रणम्' इत्यस्य विश्वविद्यालयनियमस्य ए□ादशे अनुच्छेदे निर्दिष्टेषु प्राधि□ारिषु/प्राधि□रणेषु वा अन्यतमः/अन्यतमम् इत्यर्थः।
4. 'पाठ्यक्रमसमितिः' इत्यस्य विश्वविद्यालयान्तर्गतासु पाठ्यक्रमसमितिषु अन्यतमा इत्यर्थः।
5. '□ुलाधिपतिः' इत्यस्य विश्वविद्यालयस्यास्य □ुलाधिपतिरित्यर्थः।
6. 'मुख्यपरामर्शदाता' इत्यस्य दशमानुच्छेदेन निर्दिष्टः विश्वविद्यालयस्यास्य मुख्यपरामर्शदाता इत्यर्थः।
7. 'सङ्कायाध्यक्षः' इत्यस्य विश्वविद्यालयस्यास्य शिक्षासङ्कायाध्यक्ष इत्यर्थः।
8. '□र्मचारी' इत्यस्य विश्वविद्यालयस्यास्य शिक्ष□ेषु अन्येषु च पूर्ण□ालि□ □र्मचारिषु अन्यतमः इत्यर्थः।
9. 'सङ्कायः' इत्यस्य विश्वविद्यालयस्यास्य ए□ः/अने□े वा शिक्षाविभागाः इत्यर्थः।
10. 'सर्व□ारः' इत्यस्य □ेरलराज्यसर्व□ार इत्यर्थः।
11. 'अधि□ारी' इत्यस्य विश्वविद्यालयस्यास्य अनुच्छेदः 23 द्वारा निर्दिष्टः अथवा अधिनियमेन पदाङ्कितो वा अधि□ारी इत्यर्थः।
12. 'निर्धारितः' इत्यस्य अनेन नियमेन/अधिनियमेन/विनियमनेन वा निर्धारित इत्यर्थः।
13. 'उप□ुलपतिः' इत्यस्य विश्वविद्यालयस्यास्य उप□ुलपतिरित्यर्थः[1]
   [2]
14. "उप□ुलाधिपतिः" इत्यस्य विश्वविद्यालयस्यास्य उप□ुलाधिपतिरित्यर्थः।

(अ) 'मान्यताप्राप्तसंस्था' तृश्शूर् जिलायाः चेरुतुरुत्ति इत्यस्मिन् जनपदे विद्यमाना '□ेरल□लामण्डलम्' इति संस्था, या त्रावण□ोर्-□ोचिन् इत्यत्र साहित्य-शास्त्र-धर्मार्थसंघानां पञ्जी□रणनियमः, 1955 (1955 वर्षस्य पञ्जी□रणसंख्या-12) इत्यन्तर्गतेन नियमेन पञ्जी□ृता अस्ति।[3]

15. "□ुलसचिवः" इत्यस्य विश्वविद्यालयस्यास्य □ुलसचिव इत्यर्थः।

16. 'राज्यम्' इत्यस्य □□रलराज्यम् इत्यर्थः।
17. 'अधिनियमाः' 'अध्याद□ाः' 'विनियमनानि' इत्य□□ां यथाक्रमं विश्वविद्यालयस्यास्य अधिनियमाः, अध्याद□ाः, विनियमनानि इत्यर्थः।
18. 'छात्रः' इत्यस्य विश्वविद्यालय□स्मिन् □स्मिंश्चिदपि विभाग□ अथवा विश्वविद्यालय□ संबद्धासु संस्थासु पूर्ण□ ालि□ रूप□ा अंश□ ालि□ रूप□ा वा विधिवत् विश्वविद्यालयस्यास्य शोध□ ार्यं □र्तुं वा, उपाधिप्राप्तय□ा डिप्लोमाप्राप्तय□ा प्रमाणपत्रप्राप्तय□ा विद्यमान□ु पाठ्यक्रम□ु प्रविष्टो जन इत्यर्थः।
19. 'प्रबन्धसमितिः' इत्यस्य विश्वविद्यालयस्यास्य प्रबन्धसमितिः इत्यर्थः।
20. "शिक्ष□ः" इत्यस्य प्रोफ□सर् रीडर् अथवा तत्समानः □ोऽपि जनः विश्वविद्यालय□ान□ नियुक्तः अथवा मान्यताप्राप्तः यः विश्वविद्यालय□स्मिन् अध्यापनाय, शोध□ ार्याय, शोधनिर्द□ानाय वा नियुक्तः इत्यर्थः। अधिनियमानुसार□ा शिक्ष□ रूप□ा घोषितोऽपि 'शिक्ष□ 'पद□अन्तर्भव□्।
21. 'विश्वविद्यालयः' इत्यस्य श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयः योऽन□ अधिनियम□ संस्थापित इत्यर्थः।
22. 'विश्वविद्यालयानुदानायोगः' (UGC) इत्यस्य विश्वविद्यालयानुदानायोगनियमः 1956 (1956 वर्षस्य □□न्द्रनियमसंख्या-3) इत्यन□ संस्थापितः विश्वविद्यालय-अनुदान-आयोग इत्यर्थः।
23. '□ुलपतिः' इत्यस्य विश्वविद्यालयस्यास्य □ुलपतिः इत्यर्थः।

---

(1) संयोजितः, पश्यन्तु "श्रीशङ्कराचार्यसंस्कृतविश्वविद्यालयनियमः (संशोधनम्) 2008 (2009 वर्षस्य नियमसं.7) □ार्यान्वयनतिथिः 09.06.2008।

(2)"प्रमुखसङ्कायाध्यक्षः" इत्यस्य विश्वविद्यालयस्यास्य प्रमुखसङ्कायाध्यक्षः इत्यर्थः। निष्कासितः, पश्यन्तु श्रीशङ्कराचार्यसंस्कृतविश्वविद्यालयनियमः 2005 (संशोधनम्) (2005 वर्षस्य नियमसं.1) □ार्यान्वयनतिथिः 06.04.2005।

(3) संयोजितः-पश्यन्तु-श्रीशङ्कराचार्यसंस्कृतविश्वविद्यालयनियमः 2003 (संशोधनम्) (2004 वर्षस्य नियमसं.4) □ार्यान्वयनतिथिः – 28.11.2002।

****

द्वितीयः अध्यायः
अयम् विश्वविद्यालयः

3. अयम् विश्वविद्यालयः

1. □ुलाधिपतिः, उप□ुलाधिपतिः, □ुलपतिः, (उप□ुलपतिः)(4)(5) तथा प्रबन्धसमित□, विद्यापरिषदश्च सदस्याः च समय□स्मिन् मिलित्वा "श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयो" भव□्।
2. अयम् विश्वविद्यालयः समानमुद्रायां(Common Seal) अनवरतम् अग्रगामी भव□्। एवम् अस्मिन्न□ नाम्नि परिवादिरूप□ा प्रतिवादिरूप□ा च अभियोगं चालयितुं शक्नुयात्।
3. विश्वविद्यालयस्यास्य मुख्यालयः एर्णा□ुलम् जिलायां श्रीशङ्कराचार्यस्य जन्मना पवित्रः □ालटि इति जनपदः भव□्।

4. प्रादेशिकं कार्यक्षेत्रम्

1. सम्पूर्ण□□रलराज्य□विश्वविद्यालयस्यास्य प्राद□शि□ □ार्यक्ष□ं व्यापृतं भव□्।

2. संस्कृतस्य, भारतीयविद्यायाः, भारतीयदर्शनस्य, भारतीयभाषाणां च अध्यापनाय □□रलराज्य□ तत्र तत्र समुचितानां संस्थानां संस्थापनं सम्पोषणञ्च □ र्तुम् विश्वविद्यालयस्यास्य अधि□ ारः स्यात्।

4. **विश्वविद्यालयस्यास्य उद्देश्यानि**

अनन्तरोक्तानि उद्द□ श्यानि विश्वविद्यालयस्य अस्य स्युः। तथाहि-

1. संस्कृतशिक्षायाः विविधासु शाखासु, भारतीयविद्यायाम्, भारतीयदर्शन□अन्यासु भारतीयभाषासु च गहनायाः व्यापि□ ायाः च उच्चशिक्षायाः प्रदानम्।
2. संस्कृतभाषया चिरात् सम्बद्धानाम् भारतीयभाषान्तराणां संस्कृत□ तासां सम्बन्धं पुरस्कृत्य उन्नताध्ययनाय व्यवस्थापरि□ ल्पनम्।
3. संस्कृत□भारतीयविद्यानां, भारतीयदर्शन□ु, भारतीयभाषासु च शोध□ ार्यार्थं प्रोत्साहनम्।
4. प्राचीनभारतीयसाहित्य□□ लासु, संस्कृतभाषायां च संरक्षितानां सांस्कृति□ परम्पराणां संरक्षणाय संवर्धनाय च व्यवस्थापरि□ ल्पनम्।
5. संस्कृतभाषायां लिखितानां ग्रन्थानां, अन्यभाषासु संस्कृतस्य श्र□ ानां ग्रन्थानां विषय□ लिखितानाम्, संस्कृतल□ □ ानां संस्कृतभाषा एवं साहित्यसम्बन्धिनाञ्च ग्रन्थानां प्र□ ाशनम्।
6. प्राचीनानां पाण्डुलिपीनां हस्तलिखितग्रन्थानां च सञ्चयः, संरक्षणं, प्र□ ाशनम्।
7. संगीतम्, नाट□ म्, चित्राल□ नम् इत्यादीनां सुन्दर□ लानां भारतीयपरम्परानुसार□ प्रोत्साहयितुं संवर्धयितुं च व्यवस्थाप्र□ ल्पनम्।
8. नवयुव□ ानाम् उपयोगिनः आ□ र्ष□ ान् च सम्पूर्णान् समग्रान् च विषयान् संस्कृत□ सह समायोज्य पाठ्यक्रमनिर्माण□व्यवस्थापरि□ ल्पनम्।
9. □□रलप्रद□ ास्य सांस्कृति□ वैविध्यम् अध्य□ुं गव□ यितुं च व्यवस्थापरि□ ल्पनम्।
10. व□ ानाम् पुराणानां उपनिषदाञ्च मलयालभाषायाम् अनुवादाय प्र□ ाशनाय च व्यवस्थापरि□ ल्पनम्।

5. **विश्वविद्यालयेऽस्मिन् प्रवेशप्रक्रिया**

1. विश्वविद्यालय□स्मिन् नियमस्यास्य प्रावधानानुसार□ अधिनियमानुसार□ च सर्व□ ां □ृ त□प्रव□ ाः स्यात्। तथापि प्रव□ ार्थं निधारितानां शैक्षणि□ मान□ ानामभाव□पि □ मपि जनं □ स्मिन्नपि पाठ्यक्रम□विश्वविद्यालयस्य विद्यापरिषदः सिद्धान्तानुसार□ प्रव□ ायितुम्, अथवा उपाधेः डिप्लोमायाः प्रमाणापत्रस्य च संप्रदान□ अप□ क्षितायाः न्यूनतममान□ स्य नीचैर□ यस्य शैक्षण□ मान□ भवति तादृशं प्रविष्टं जनं विश्वविद्यालयस्य उपस्थितिपञ्जि□ ायां धारयितुम् अथवा अन्यछात्राणां □ र्मचारिणां वा अधि□ ाराणां विश□ ाधि□ ाराणां वा हानि□ ार□ रूप□ यस्य व्यवहारोऽस्ति तादृशं जनम् अथवा विश्वविद्यालय□पाठ्यक्रमविश□ ु निधारित□ ः स्थान□ ः अधि□ तया □ मपि समायोजयितुं खण्डस्यास्य नियमाः बाध□ ाः न भव□ ुः।
2. उरखण्डः (1) इत्यस्य व्यवस्थानुसार□ अनन्तरोक्तप्र□ ार□ निदेष्टुं सर्व□ ारस्याधि□ ारोऽस्ति यद् विशिष्टानां पाठ्यक्रमाणां □ृ त□अनुसूचितजातौ अन्तर्गतानाम् तथा अनुसूचितवर्गान्तर्गतानाम् एवं समाजि□ स्तर□शिक्षास्तर□ च अधःस्थितानाम् तथैव राज्यान्तर□ ः द□ ान्तर□ ्यश्च पाठ्यक्रम□ ु प्रव□ ुमावद□ तानां छात्राणां □ृ त□ विश्वविद्यालयः स्थानानि आरक्षय□ ति।

परन्तु पूर्वोक्तया रीत्या आरक्षित□ स्थान□ प्रविविक्षुः अभ्यर्थी अभ्यर्थिनी वा विश्वविद्यालय□ तत्तत्पाठ्यक्रम□ ु प्रव□ ार्थं निर्धारिताः न्यूनतमाः योग्यताः धारय□ । अत्रापि अनुसूचितजाति/जनजाति विभाग□ ः निर्धारिताः विश□ व्यवस्थाः स्वी□ ार्याः भव□ ुः।

6. **विश्वविद्यालयस्य अधिकाराः कार्यकलापाश्च**

विश्वविद्यालयस्य इम□अधि□ ाराः □ ार्य□ लापाश्च स्युः। तद्यथा-

1. संस्कृत□भारतीयविद्यासु भारतीयदर्शन□ ु, भारतीयभाषासु तथैव अन्य□ ु विषय□ ु यथोचितं शिक्षाप्रदानम्।

2. संस्कृते भारतीयविद्यासु, भारतीयदर्शनेषु, भारतीयभाषान्तरेषु च गवेषणार्थं व्यवस्थाकरणम्।
3. प्राचीनानां भारतीयसुकुमारकलानां शिक्षणार्थं गवेषणार्थं च व्यवस्थाकरणम्।
4. विविधानां पाठ्यक्रमाणां प्रारम्भः तथा सञ्चालनम् एवं पाठ्यक्रमस्य समाप्तेरनन्तरं परीक्षाणां सञ्चालनम् एवं पाठ्यक्रमस्य समाप्तेरनन्तरं परीक्षाणां सञ्चालनञ्च। (4-अ) भारतीयपरम्परानुगुणासु सङ्गीत-नाटक-चित्रकलाद्यासु स्नातकपाठ्यक्रमान् निर्माय तत्तन्मान्यताप्राप्तासु संस्थासु सञ्चालनम् एवं पाठ्यक्रमसमाप्तेरनन्तरं परीक्षाणां सञ्चालनञ्च।[6]
5. विविधानाम् उपादीनां डिप्लोमानां, प्रमाणपत्राणामेवं अन्येषां शैक्षणिकपदवीनाञ्च व्यवस्थापनम्।
6. विविधानाम् उपाधीनां, डिप्लोमानां, पदवीनां, प्रमाणपत्राणां तथा अन्यशैक्षणिकपदवीनां तेभ्यः प्रदानम् ये –
   ( ) विश्वविद्यालयस्यास्य तत्सम्बद्धसंस्थानां वा पाठ्यक्रमविशेषेषु अन्यतमं स्वीकृत्य पठनानन्तरं तत्सबद्धासु परीक्षासु उत्तीर्णाः।
   ( ) विश्वविद्यालयेन निर्धारितं गवेषणाकार्यं कृतवन्तः। (6-अ) विश्वविद्यालयस्यास्य सम्बद्धसंस्थासु सञ्चाल्यमानेषु पाठ्यक्रमेषु अन्यतमं स्वीकृत्य पठनान्तरं तत्परीक्षासु उत्तीर्णानां तत्तदुपाधिप्रदानम्[7]

7. संस्कृतसाहित्ये संस्कृतशिक्षायाम्, भारतीयविद्यासु, भारतीयदर्शनेषु, भारतीयभाषासु, सुकुमारकलासु मानविकविषयेषु अथवा समाजशास्त्रेषु अन्तारष्ट्रियसम्बन्धेषु वा स्मरणीयं कार्यं कृतवतां, विश्वविद्यालयाधिनियमेषु निर्धारितानां मानदोपाधीनाम् अथवा तत्सदृशानां सम्मानपदवीनां समर्पणम्।
8. विश्वविद्यालयेन प्रदत्तानाम् उपाधीनां प्रमाणपत्राणां पदवीनाम् अथवा अन्यशैक्षणिकपदवीनां अधिनियमान्तर्गतैः समुचितैः कारणैः प्रतिसंहारो निरासो वा।
9. विश्वविद्यालयस्य मूलोद्देश्यानां सफलतायै समुचितानां सम्मेलनानां, वादगोष्ठीनां चर्चाविशेषाणां, परिसंवादानां, कार्यशालानाञ्च समायोजनम्।
10. संस्कृतशास्त्रविषयेषु तथा शङ्करदर्शने च विविधानां प्रतिस्पर्धानां समायोजनम् विजेतॄणां पुरस्करणञ्च।
11. विश्वविद्यालयस्य उद्देश्यानि सफलीकर्तुं यथोचितं विश्वविद्यालयान्तरैः, अन्यशैक्षणिकसंस्थाभिः उच्चशिक्षासंस्थाभिश्च सहयोगेन, सहभागित्वेन च कार्यकरणम्।
12. विश्वविद्यालयस्यास्य प्रबन्धने संस्कृतस्य भारतीयविद्यायाः, भारतीयदर्शनस्य च शिक्षाप्रचाराय शैक्षणिकसंस्थानां संस्थापनं सञ्चालनञ्च।
13. बालिकाच्छात्राणां कृते आवासस्य एवम् अन्यशैक्षणिकसुविधानां प्रकल्पनम्।
14. विश्वविद्यालयस्यास्य उद्देश्यानां प्रतिष्ठापनार्थम् पुरालेखागाराणां, ग्रन्थालयानां, सूचनाकेन्द्राणां, आधारसामग्रीशेखराणां (Data Bank) संग्रहालयानाञ्च सञ्चालनम्।
15. प्राचीनहस्तलेखग्रन्थानां समाहरणं, संरक्षणं, प्रकाशनम् तथा महत्त्वपूर्णानां पूरावस्तूनां संरक्षणञ्च।
16. स्थावरजङ्गमवस्तूनां क्रयणद्वारा, उपहारद्वारा अन्तिमेच्छापत्रद्वारा अन्यथा वा अधिग्रहणम् एवम् विश्वविद्यालयस्य कार्यार्थं सम्पत्तीनां अनुदानद्वारा, हस्तान्तरणद्वारा, स्वामित्वान्तरणद्वारा अन्यथा वा परित्यागः।
17. विश्वविद्यालयस्य उपयोगार्थं सर्वकारस्य पूर्वानुमत्या दानराशीनाम्, अनुदानानाम्, उपहाराणां वा स्वीकारः अथवा केन्द्रसर्वकारात्, राज्यसर्वकारात्, व्यक्तिभ्यः, संघेभ्यः, संस्थाभ्यो वा ऋणादानम्।
18. नियमेऽस्मिन् निर्धारितेभ्यः अन्ये ये प्राधिकारिणः, अधिकारिणः विश्वविद्यालयकर्मचारिणो वा सन्ति तेषाम् अधिकाराणां कर्तव्यानां दायित्वानाञ्च निर्वचनम्।
19. विश्वविद्यालयकर्मचारिषु एवं छात्रेषु अनुशासनस्य नियमनमेवं क्रियान्वयनम् तथा यथोचितमनुशासनात्मककार्यस्य निर्वाहः।

20. सर्व□ ारात् पूर्वानुमत्या शिक्षणाय गवेषणाय तथा अन्यशैक्षणि□ □ ार्यार्थं पदानां सृजनम् तथा तत्पदेषु योग्यानां चयनम्। (20-अ) विश्वविद्यालयस्यमन्यताप्राप्तासु संस्थासु निर्धारितेषु पाठ्यक्रमेषु शिक्षण□ ार्यस्य समायोजनम् अधीक्षणं, नियन्त्रणं च। (20-आ) मान्यताप्राप्तासु संस्थासु निर्धारितानां पाठ्यक्रमाणां □ृ त□ शिक्ष□ ाणां योग्यतानिर्णयः।(8)
21. सर्व□ ारस्य पूर्वानुमत्या प्रशास□ीयपदानां सृजनम् तथा तत्पदेषु योग्यानां नियुक्तिः।
22. संस्कृतस्य प्रचारार्थं तथा संस्कृतप्रचारण□निरतेभ्यः योग्यजनेभ्यः योग्यसंस्थाभ्यश्च साहाय्यप्रदानार्थं तथा छात्रवृत्तीनां, विशिष्टसदस्यतानां (Fellowships) अन्यपुरस्काराणां च □ ार्यार्थं विश्वविद्यालयाधिनियमानुसारेण अक्षयनिधीनां स्मार□ निधीनाञ्च (Bursary) संस्थापनं संवहनं सञ्चालनञ्च।
23. विश्वविद्यालयस्य उद्देश्यानि सफली□ र्तुम् उचितानां पुस्त□ ानां, पत्रि□ ाणां, पुस्ति□ ानां, विशेषनिबन्धानां (Monographs) च प्र□ ाशनम्।
24. विश्वविद्यालयस्य उद्देश्यानि सफली□ र्तुम् उचितानां पुस्त□ ानां प्र□ ाशनार्थं व्यक्तीनां □ृ त□तथा संस्थानां □ृ त□ धनराशिप्रदानेन अन्यथा च साहाय्यप्रदानम्।
25. विश्वविद्यालयच्छात्राणां □ र्मचारिणां च आवासव्यवस्थायाः परि□ ल्पनम्।
26. विश्वविद्यालयच्छात्राणां आवासव्यवस्थायाः व्यवहारस्य अनुशासनस्य च अधीक्षणं, नियन्त्रणं तथा तेषाम् आरोग्यविषये मनोरञ्जनविषये योगक्षेमविषये च यथोचितानां व्यवस्थानां प्र□ ल्पनम्।
27. अधिनियमेषु निर्धारितानां शुल्कानां निर्णयः, अभ्यर्थना, स्वी□ ारश्च।
28. विश्वविद्यालयान्तरेषु, संस्थान्तरेषु, तत्सदृशेषु उच्चशैक्षणि□ संस्थासु च □ ार्यरतानां शिक्ष□ ाणां निर्दिष्टसमयार्थं नियुक्तिः।
29. विश्वविद्यालयस्यास्य उद्देश्यानि सफली□ र्तुम् सहाय□ ानां/सामान्यानां – तानि □ ार्याणि आ□ स्मि□ ानि चेदथवा न चेदपि – निर्वाहः।

---

[4] समायोजितः - पश्यन्तु – श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः 2008 – संशोधनम् (2009 वर्षस्य नियमसं. 7) □ ार्यान्वयनतिथिः 09/06/2008।

[5] प्रमुखसङ्कायाध्यक्षः (निष्कासितः – पश्यन्तु – श्रीशङ्कराचार्य – संस्कृत – विश्वविद्यालयः (संशोधनम्) नियमः 2005 (2005 वर्षस्यनियमसं-1) □ ार्यान्वयनतिथिः – 06.01.2005)।

[6] सन्निवेशितः – पश्यन्तु – श्रीशङ्कराचार्य संस्कृतविश्वविद्यालय (संशोधन) नियमः 2003. संख्या-4. □ ार्यान्वयनतिथिः – 25.11.2002।

[7] सन्निवेशितः – पश्यन्तु – श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयाधिनियम(संशोधन) संख्या 4 □ ार्यान्वयनतिथिः – 28.11.2002।

[8] सन्निवेशितः – पश्यन्तु – श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालय (संशोधन) नियमः 2003 (संख्या 4) □ ार्यान्वयनतिथिः 28 नवम्बर 2002।

****

तृतीयः अध्यायः
कुलाधिपतिः, प्रतिकुलाधिपतिः मुख्यपरामर्शदाता च

7. **कुलाधिपतिः**
   1. □रलराज्यस्य राज्यपालः तत्पदमहिम्ना विश्वविद्यालयस्यास्य □ लाधिपतिर्भव□।
   2. विश्वविद्यालयस्यास्य □ लाधिपतिः मुख्यप्रशास□ ः स्यात्। यद्ययमुपस्थितः तर्हि असाव□ विद्यापरिषदः उपव□न□ तथा अन्य□ दीक्षान्तसमारोहादिषु अध्यक्षः स्यात्।
   3. विश्वविद्यालयस्य सर्व□पि प्राधि□ ारिणः □ लाधिपत□अधीनस्थाः भव□ः।
   4. मानदोपाधीनां तथा अन्य□ां विशिष्टसम्मानानां प्रदानविषय□सम□पि प्रस्तावाः □ लाधिपत□पुष्टी□ रणमप□न्त□
   5. अन□ अधिनियम□ नियम□ वा प्रदत्तान् निक्षिप्तान् वा अन्यान् अधि□ ारान् तथा □ ार्यविश□ान् प्रयोक्तुं □ लाधिपतिः अधि□ तः स्यात्।
   6. विश्वविद्यालयाधिनियमानां नियमानां वा अनुसार□ा नास्ति च□ □ स्यापि विश्वविद्यालयाधि□ ारिणः □ ामपि □ ार्यालयीयां प्रक्रियां □ लाधिपतिः लिखित□ाद□□ समापयितुम् अमोधी□ र्तुं वा समर्थ□ भव□। परन्तु □ लाधिपतिः तथाविधाद् आद□ात् पूर्वं अयमाद□ाः □अ □ ारण□ न निस्सारय□िति सम्बद्धादधि□ ारिणः लिखितमुत्तरं यथोचितं समयं दत्वा, स्वी□ त्य निश्चय□ विचारय□।
   7. धनस्य दुर्विनियोग□, दुराचरण□ अन्य□ वा उचित□ पर्याप्त□ च □ ारण□ □ लाधिपतिः लिखित□ाद□□ □ लपतिं स्वपदात् निष्कासयितुं सक्षमः स्यात्।

      परन्तु एत□आरोपाः □ स्यापि उच्चन्यायालयस्य उच्चतमन्यायालयस्य वा न्यायाधिपद्वारा □ तया अन्व□णया सिद्धाः स्युः।

      पुनरपि □ लपतिम् अन□ उपखण्डान्तर्गत□ नियम□ स्वपदात् तावन्न निष्कासय□ यावदस्मै स्वपक्षं प्रस्तौतुं उचितमवसरं न लभ□।
8. **प्रतिकुलाधिपतिः**
   1. राज्यस्यास्य उच्चशिक्षामन्त्री स्वपदमहिम्ना विश्वविद्यालयास्यास्य प्रति□ लाधिपतिः स्यात्।
   2. □ लाधिपत□ सर्व□ाम् अधि□ ाराणां प्रयोग□ □ ार्यनिष्पादन□ च □ लाधिपत□भाव□ तस्यासामर्थ्ये वा प्रति□ लाधिपतिः अधि□ तः स्यात्।
   3. □ लाधिपतिद्वारा लिखित□ाद□□ प्रति□ लाधिपतय□प्रत्यायोजितान् अधि□ ारान् □ ार्यविश□ान् च तस्मिन्न□ाद□□ स्पष्टी□ तान् उपाधीन् नियमान् चानुसृत्य प्रयोक्तुं निष्पादयितुं च प्रति□ लाधिपतिः अधि□ तः स्यात्।
9. **मुख्यपरामर्शदाता**
   1. विद□□पि बहुमतं प्रख्यातं संस्कृतविद्वांसं विश्वविद्यालयस्य मुख्यपरामर्शदातृरूप□ नियोजय□।
   2. मुख्यपरामर्शदाता विश्वविद्यालयस्य मानदमुख्योपद□ा स्यात्।
   3. □ लपतय□पूर्वम□ सूचयित्वा मुख्यपरामर्शदाता विश्वविद्यालय□विश्वविद्यालय□सञ्चालितासु सम्बद्धासु वा संस्थासु □ स्मिन्नपि समय□निरीक्षणार्थमागन्तुम् अधि□ तः स्यात्।

****

चतुर्थः अध्यायः
विश्वविद्यालयस्य प्राधिकारिणः

10. **विश्वविद्यालयस्य प्राधिकारिणः**

विश्वविद्यालयस्य प्राधि□ ारिणः अनन्तरोक्ताः स्युः

1. प्रबन्धसमितिः
2. विद्यापरिषत्
3. सङ्कायाः
4. पाठ्यक्रमसमितयः
5. वित्तसमितिः एवम्
6. विश्वविद्यालयाधिनियमेषु प्राधि□ ारिरूपेण स्पष्टी□ ताः अन्याः समितयः।

11. **प्रबन्धसमितिः**

प्रबन्धसमितिः विश्वविद्यालयस्य मुख्या □ ार्य□ ारिणी सभा भवेत्। अस्याम् अनन्तरोक्ताः सदस्याः स्युः।

पदेन सदस्याः

1. □ लपतिः
2. उप□ लपतिः[9]
3. [10]（सचिवः-राज्यसर्व□ ारः, उच्चशिक्षाविभागः, अथवा उच्चशिक्षाविभागस्य सचिवेन मनोनितः तस्यैव विभागस्य □ ोऽपि अधि□ ारी यः उपसचिवपदात् अधः न भवति।)[11]
4. (सचिवः, राज्यसर्व□ ारः, वित्तविभागः, अथवा वित्तविभागस्य सचिवेन मनोनीतः तस्यैव विभागस्य □ ोऽपि अधि□ ारी यः उपसचिवपदात् अधः न भवति।)[12]

( )[13]

चयनितसदस्याः

□ □ रल नियमसभासामाजि□ ः तैर्मध्यात् ए□ ः सामाजि□ ः चतुर्णां वर्षाणां □ तेऽचितो भवेत्।

परन्तु अयं सामाजि□ ः आत्मनः सामाजि□ त्वपदवीसमाप्तेरनन्तरं मासत्रयात् अधि□ ः □ ालः प्रबन्धसमिते□ सदस्यः न स्यात् यावदसौ तस्मिन्नभ्यन्तरे असौ पुनरपि समाजि□ ो न भवेत्।

मनोनीताः सदस्याः

1. संस्कृतस्य, भारतीयविद्यायाः, भारतीयदर्शनस्य, □ तमस्यापि भाषान्तरस्य च प्रतिनिधिरूपेण तत्तद्विषयेषु प्रख्यातः ए□ ः विद्वान् आहत्य चत्वारः विद्वांसः चतुर्णां वर्षाणां □ ते □ लाधिपतिना ए□ वारं मनोनीतो भवेत्।
2. □ लासु, शिक्षायां, प्रबन्धने समाजशास्त्रे वा विशिष्टं योगदानं □ तवन्तः ये शिक्ष□ ाः विश्वविद्यालयेषु सम्बद्धमहाविद्यालयेषु वा □ ार्यं □ र्वन्ति तेषु प्रत्ये□ विषयेषु ए□ ः इत्याहत्य चत्वारः शिक्ष□ ाः (तेषु चतुर्षु ए□ ा महिला, ए□ ः अनुसूचितजातीयो अनुसूचितजनजातीयो वा स्यात्) सर्व□ ारेण निरन्तरं चतुर्णां वर्षाणां □ ते मनोनीताः स्युः।)[14]
3. विश्वविद्यालयस्य त्रयः शिक्ष□ ाः, येषु ए□ ा महिला स्यात्, सर्व□ ारेण चतुर्णां वर्षाणां □ ते ए□ वारं मनोनीताः स्युः।[15]
4. आवृत्तिरूपेण □ लाधिपतिना मनोनीतः ए□ ः सङ्कायाध्यक्षः।[14]

5. सर्वकारेण मनोनीतः विश्वविद्यालयछात्रसंघस्य अध्यक्षः, तदभावे विश्वविद्यालये सम्बद्धमहाविद्यालयेषु केन्द्रेषु वा पञ्जीकृतः पूर्णकालिकः छात्रः।
   परन्तु यत्र यथोक्तरूपेण छात्राध्यक्षस्य स्थाने यः छात्रः प्रबन्धसमितेः सदस्यरूपेण मनोनीतः तस्य कार्यकालः छात्राध्यक्षस्य चयनसमनन्तरमेव समाप्तः स्यात् तथा चितः छात्राध्यक्षः तत्स्थाने प्रबन्धसमितेः सदस्यः स्यात् [16]
6. केरलराज्यस्य उच्चशिक्षानिकायस्य कार्यकारिणीसभया तन्मध्यात् मनोनीतः एकः सदस्यः।[17]
   परन्तु कोऽपि सदस्यः निरन्तरं वारद्वयादधिकं चितः न स्यात्।[14]

12. **प्रबन्धसमितेः सङ्घटनम्**
   कुलाधिपतिः चतुर्षु वर्षेषु एकवारं प्रबन्धसमितिं सङ्घटयेत्।

13. **प्रबन्धसमितेः अधिकाराः कार्यकलापाश्च।**

1. अस्य अधिनियमस्य नियमस्य च प्रावधानानामनुसारेण विश्वविद्यालयस्य कार्यपालनाधिकाराः प्रबन्धसमितौ निक्षिप्ताः स्युः। विश्वविद्यालयस्य सम्पत्तीनां निधीनाञ्च नियन्त्रणे प्रबन्धे शासनव्यवस्थायाञ्च प्रबन्धसमितिः अधिकृता स्यात्।
2. अस्य अधिनियमस्य नियमस्य च प्रावधानानुसारेण प्रबन्धसमितेः अनन्तरोक्ताः अधिकाराः स्युः। तद्यथा –

i. नियमस्यास्य आधारेण अधिनियमान् निर्माय कुलाधिपतये अनुमत्यर्थः समर्पणम्।
ii. विद्यापरिषदः विचारार्थम् अनुमोदनार्थं च प्रावधानानुसारेण नियमानां निर्माणम्।
iii. अध्यादेशानां निर्माणं, संशोधनं, निरसनञ्च।
iv. विश्वविद्यालयद्वारा प्रदेयानाम् उपाधीनां, डिप्लोमानां प्रमाणपत्राणां एवं तत्सदृशानाम् अन्यशैक्षणिकसम्मानानां च विनिश्चयः।
v. मानदसदस्यताधनराशीनां, छात्रवृत्तीनां, पदकानां पुरस्काराणाञ्च संस्थापनं प्रदानञ्च।
vi. विश्वविद्यालयस्य उद्देश्यानां पुरोगतये उपयुक्तानां संस्थानां व्यवस्थापनं, सन्धारणं, प्रबन्धनञ्च।
vii. समये समये विश्वविद्यालये अपेक्षितानां शैक्षणिकविभागानां सङ्कायानां च सृजनम्।
viii. सर्वकारस्य पूर्वानुमत्या शैक्षणिक-शैक्षणिकेतर-पदानां सृजनम्।
viii(अ) मान्यताप्रदत्तानां संस्थानां निरीक्षणार्थं व्यवस्थाकरणम्।[18]
ix. शिक्षकेषु अन्यकर्मचारिषु च अनुशासनाधिकाराणां प्रयोगः।
x. विश्वविद्यालयकर्मचारिणां शिक्षकाणां च नियुक्तिः, तेषां कर्तव्यानां निर्धारणम्, अधिनियमानां प्रावधानानुसारेण तेषां सेवायाः कालस्य व्यवस्थानाञ्च निर्णयः; विश्वविद्यालयाधिकारिणां शिक्षकाणाम्, अन्येषां कर्मचारिणां छात्राणाञ्च यदि ते आत्मनः पीडितान् चिन्तयन्ति तर्हि तेषां पीडानां विचारः, तत्र विनिर्णयः, उचितश्चेत् तेषां परिहारश्च।
xi. विश्वविद्यालयस्य वार्षिकायव्ययपत्रस्य निर्माणम् अनुमोदनञ्च।
xii. विश्वविद्यालयस्य वार्षिकायव्ययलेखायाः वार्षिकविवरणस्य च पुनरीक्षणम् अपेक्षितश्चेत् तत्र कार्यकरणञ्च।
xiii. परीक्षाणां सञ्चालनं तेषां परिणामघोषणञ्च।
xiv. परीक्षाकार्येषु निरतानां परीक्षकाणां, प्राश्निकानां, अन्येषाञ्च कर्मचारिणां पारिश्रमिकस्य, यात्राभत्तायाः अन्यभत्तानाञ्च व्यवस्थापनम्।
xv. विश्वविद्यालयपक्षतः सङ्कल्पदानानां, दानानां, विश्वविद्यालयाय दत्तानां चलाचलसम्पत्तीनाञ्च स्वीकारः।
xvi. विश्वविद्यालयस्य कार्यकलापानां समुचितसञ्चालनाय अपेक्षितानां भवनानां, स्थानानाम् उपकरणानाम् तथा अन्येषाम् उपयोगिनां वस्तूनां सम्पादनार्थं यथोचितम् अनुबन्धेषु (Contracts) प्रवेशः, परिवर्तनम्, अनुबन्धानां निर्वाहणम्, निरसनञ्च।
xvii. विश्वविद्यालयस्य सामान्यमुद्रायाः (Common Seal) निर्माणाय संरक्षणाय उपयोगाय च निर्देशाः।
xviii. विश्वविद्यालयस्य छात्रावासानां तथा अन्यासां संस्थानां व्यवस्थाकरणाय निरीक्षणाय च निर्देशाः।

- xix. छात्रैः देयानां शुल्कानां निर्णयः विनियमनञ्च।
- xx. छात्राणाम् अनुशासनस्य आवासस्य च अधीक्षणं नियन्त्रणञ्च।
- xxi. पर्याप्तकारणेन कस्यापि छात्रस्य कस्या अपि परीक्षाया परिणामस्य स्थगनं निरसनम् वा; एवं पर्याप्तकारणेन कस्यापि छात्रस्य उपाधेः डिप्लोमायाः, पदवीनाम् तथैवान्येषां शैक्षणिक सम्मानानां स्थगनं निरसनं वा।
- xxii. विश्वविद्यालयस्य परीक्षाणां मान्यताप्रदानाय विश्वविद्यालयन्तरैः सह चर्चा।
- xxiii. संस्कृतपुस्तकानां, संस्कृतसम्बन्धिपुस्तकानां, भारतीयदर्शनसम्बन्धिपुस्तकानां च प्रकाशनार्थम्, संस्कृतस्य प्रचारार्थं च संस्थानां व्यक्तीनां च कृते सहायतादानम्।
- xxiv. अनेन अधिनियमेन नियमैर्वा येऽधिकाराः कस्यापि अधिकारिणः निर्दिष्टाः तेषां प्रयोगः।
- xxv. स्थायीरूपेण अस्थायीरूपेण वा-नियमानाम् अध्यादेशानां वा निर्माणं परित्यज्य-अन्येषां सर्वेषामधिकाराणां कुलपतये प्रत्यायोजनम्।
- xxvi. अस्मिन् अधिनियमे अध्यादेशे नियमे वा प्रोक्तानाम् अधिकाराणां कर्तव्यानाञ्च यथासमयं प्रयोगः।

14. **प्रबन्धसमितेः उपवेशनानि**

1. कुलपतिना निर्दिष्टे समये न्यूनातिन्यूनं मासद्वये एकवारं प्रबन्धसमितेः उपवेशनं स्यात्।
2. सदस्यानां वास्तविका या उपास्थितिसंख्या तस्याः त्रिष्वंशेषु एकोंशः उपवेशनस्य गणपूर्तिर्भवेत्[19]।
3. कुलपतिः अथवा तस्याभावे (उपकुलपतिः एवं द्वयोरभावे)[20] (   )[21] तस्मिन्नुपवेशने उपस्थितेषु चितः अन्यतमः प्रबन्धसमितेः आध्यक्ष्यं कुर्यात्।
4. उपवेशनेषु कुलसचिवः उपस्थितो भवेत् तथा प्रबन्धसमितेरुपवेशनस्य कार्यवृत्तं निर्माय सुरक्षयेत्।

15. **विद्यापरिषत्**

1. सर्वेषु शैक्षणिककार्येषु विद्यापरिषत् विश्वविद्यालयस्य प्रधानतमा समितिः स्यात्।
2. कुलाधिपतिः विद्यापरिषदं संस्थापयेत् एवं वर्षत्रयानन्तरं पुनः संघटयेत्।
3. विद्यापरिषदि अनन्तरोक्ताः सदस्याः स्युः। तद्यथा –

पदेन सदस्याः

- i. कुलपतिः
- i(अ) उपकुलपतिः[22]
- ii. सचिवः, राज्यसर्वकारः, उच्चशिक्षाविभागः; अथवा उच्चशिक्षाविभागस्य सचिवेन मनोनीतः तस्यैव विभागस्य कोऽप्यधिकारी यः उपसचिवपदात् अधः न भवेत्।
- iii. सचिवः, राज्यसर्वकारः, वित्तविभागः; अथवा वित्तविभागस्य सचिवेन मनोनीतः तस्यैव विभागस्य कोऽपि अधिकारी यः उपसचिवपदात् अधः न भवेत्।
- iv. सार्वजनिकनिर्देशस्य निदेशकः (DPI)।
- v. महाविद्यालयीयशिक्षानिदेशकः
- vi. (   )[23]
- vii. सङ्कायाध्यक्षाः;
- viii. शैक्षणिकविभागाध्यक्षाः;
- ix. कुलसचिवः;
- x. विश्वविद्यालयछात्रसंघाध्यक्षः;
- xi. प्रबन्धसमितेः ये सदस्याः ये विद्यापरिषदि अन्यथा सदस्याः न भवन्ति।

चिताः सदस्याः

सर्वेषां सङ्कायानां सङ्कायप्रमुखं विभागाध्यक्षं च मुक्त्वा प्रत्येकं सङ्कायात् तन्मध्यात् चितः एकैकः शिक्षकः त्रयाणां वर्षाणां कृते सदस्यः स्यात्।

मनोनीताः सदस्याः

i. एकस्य वर्षस्य कृते कुलाधिपतिना मनोनीतः एकः स्नातकोत्तरच्छात्रः एकः शोधच्छात्रश्च।

ii. संस्कृतस्य, भारतीयविद्यायाः, भारतीयदर्शनस्य, भारतीयभाषाणाञ्च विशिष्टेषु विद्वत्सु वर्षत्रयात्मककार्यकालाय कुलाधिपतिना मनोनीताः पञ्च विद्वांसः येषु अन्यतमा महिला स्यात्।

16. **विद्यापरिषदः अधिकाराः, कर्तव्यानि, कार्यकलापाश्च –**

1. अस्य अधिनियमस्य नियमस्य च आधारेण इयं विद्यापरिषत् विश्वविद्यालयस्य सर्वेषामपि शैक्षणिकानां गतिविधीनां सञ्चालनं मार्गनिर्देशं अधीक्षणं च कुर्यात्। अध्ययनाध्यापनयोः तथा परीक्षाणाञ्च उन्नतस्तरस्य परिपालनम् विद्यापरिषदः दायित्वं भवेत्।
2. अस्य अधिनियमस्य नियमानाञ्च प्रावधानानाम् अनुसारेण विद्यापरिषदः अनन्तरोक्ताः अधिकाराः कर्तव्यानि, कार्यकलापश्च भवेयुः। तद्यथा –

(अ) शैक्षणिककार्येषु सर्वेषु प्रबन्धसमितिम् उपदिशेत्। तत्रापि विशेषतः –

i. विश्वविद्यालयस्य पाठ्यक्रमाणां विषये

ii. विश्वविद्यालयेन प्रदेयानाम् उपाधीनां, डिप्लोमानां, पदवीनां, प्रमाणपत्राणां तथा अन्यशैक्षणिकसम्माननानाञ्च विषये

iii. विश्वविद्यालय – अनुदान – आयोगस्य अनुशंसां अनुसृत्य शिक्षकाणां योग्यताविषये

iv. विभिन्नेषु पाठ्यक्रमेषु प्रविविक्षूणां छात्राणां योग्यताविषये प्रवेशनियमानां निर्णयविषये च।

v. छात्रवृत्तीनां, मानदसदस्यताधनराशीनां (Fellowship) पदकानां, पुरस्काराणाञ्च विषये

vi. शैक्षणिकविभागानां संस्थापने समापने पुनः संघटने च।

vii. विश्वविद्यालयीयपरीक्षाणां समायोजनविषये

(आ) शैक्षणिककार्यसम्बन्धिनाम् अधिनियमानां संरचनादशायामेव प्रबन्धसमितेः विचारार्थं तेषां संवीक्षणं तथा अपेक्षितश्चेत् परिवर्तनञ्च।

(इ) विनियमानां निर्माणं, संशोधनं, परिष्कारः, निरसनञ्च।

(ई) अधिनियमेषु निर्धारितानाम् अन्येषाम् अधिकाराणां प्रयोगः एवम् अन्येषां कार्याणाम् आचरणञ्च।

17. **विद्यापरिषदः उपवेशनानि**

1. विद्यापरिषदः उपवेशनं न्यूनातिन्यूनं षण्मासेषु एकवारं स्यात्।
2. उपवेशनार्थं विद्यपरिषदः सदस्यानां कुलसंख्यायाः चतुर्थैकभागस्य उपस्थितिः गणपूर्तिः (quorum) स्यात्।
3. कुलपतिः अथवा तस्याभावे उपकुलपतिः अथवा द्वयोरभावे विद्यापरिषदः वर्तमानोपवेशने उपस्थितेषु सदस्येषु तन्मध्याच्चितः कोऽपि सदस्यः तस्योपवेशनस्याध्यक्षः स्यात्।[24]

18. **सङ्कायाः**

1. विश्वविद्यालये अनन्तरोक्ताः सङ्कायाः स्युः –

i. संस्कृतसाहित्यम्

ii. संस्कृतव्याकरणम्

iii. भारतीयतत्त्वमीमांसा (Indian Metaphysics)

iv. भारतीयतर्कशास्त्रम् (Indian Logic)

v. अन्यसंस्कृताध्ययनानि (Other Sanskrit Studies)

vi. भारतीयविद्या (Indology)
vii. भारतीयभाषाः
viii. विदेशभाषाः एवम्,
ix. कला एवं सामाजिक विज्ञानानि

परन्तु विश्वविद्यालयसंस्थापनसमये एव एते सर्वे सङ्कायाः स्युः इति अपेक्षा नास्ति।

2. अधिनियमे निर्धारितेन प्रकारेण अपेक्षिते समये अन्यान् सङ्कायानपि स्थापयितुम् विश्वविद्यालयस्य स्वातन्त्र्यमस्ति।
3. प्रत्येकं संङ्कायेषु एकः तदधिकाः वा विभागाः स्युः।
4. शैक्षणिकाध्ययनानां अधिष्ठानैकरूपेण शैक्षणिकविभागाः स्युः। आचार्यः अथवा तदभावे तस्यैव विभागस्य उपाचार्यः अथवा, द्वयोरभावे तस्य विभागस्य वरिष्ठतमः सहायकाचार्यो वा विभागाध्यक्षः स्यात्।
5. विभागस्य सूचारुरूपेण सञ्चालनविषये विभागाध्यक्षः तत्सम्बद्धं सङ्कायाध्यक्षं प्रति उत्तरदायी स्यात्। अपि च विभागाध्यक्षः विभागीयशिक्षकाणाम् अन्येषां कर्मचारिणाञ्च पर्यवेक्षणविषये अनुशासनात्मके विषये च साक्षान्नियन्त्रणाधिकारी स्यात्।
6. सङ्कायाध्यक्षः सङ्कायसम्बन्धिनाम् अधिनियमानाम् अध्यादेशानां नियमानाञ्च यथोचितपरिपालने उत्तरदायी स्यात्। तथा च सङ्कायान्तर्गतेषु विभागेषु अध्ययनकार्यस्य शोधकार्यस्य च समुचितसमायोजने सञ्चालने चापि सङ्कायाध्यक्षः उत्तरदायी स्यात्।
7. सङ्कायस्य कार्यकालावधिः, तस्य संघटनम्, संरचना च अधिनियमानुसारेण स्यात्।
8. प्रत्येकं सङ्कायः एतन्नियमस्य प्रावधानानामनुसारेण अधिनियमे अनुशासितान् तान् अधिकारान् प्रयुञ्ज्यात्; एवं कर्तव्यानि निर्वहेत्।

19. **पाठ्यक्रमसमितयः**

1. विश्वविद्यालयस्य प्रत्येकं शैक्षणिकविभागस्य-यत्र कापि पाठ्यपद्धतिः प्रचलति – प्रत्येकं पाठ्यक्रमसमितिः स्यात्।
2. सम्बद्धसङ्कायस्य सङ्कायाध्यक्षः पदेन पाठ्यक्रमसमितेः अध्यक्षः स्यात्।
3. पाठ्यक्रमसमितेः सदस्याः कुलपतिना मनोनीताः स्युः ( )[25]
4. पाठ्यक्रमसमितेः कार्यकालावधिः, अधिकाराः, कार्यकलापाश्च अधिनियमे निर्धारितप्रकारेण स्युः।

20. **वित्तसमितिः**

1. विश्वविद्यालये अनन्तरोक्तैः सदस्यैः संघटिता वित्तसमितिः स्यात्-

i. कुलपतिः
ii. राज्यसर्वकारस्य वित्तविभागस्य सचिवः अथवा तेन मनोनीतः अन्यः अधिकारी उपसचिवदात् अधः न भवति।
iii. राज्यसर्वकारस्य उच्चशिक्षाविभागस्य सचिवः अथवा तेन मनोनीतः अन्यः अधिकारी यः उपसचिवपदात् अधः न भवति।
iv. उपकुलपतिः[26]
( )[27]
v. कुलसचिवः

2. वित्तसमितेः अनन्तरोक्ताः अधिकाराः स्युः। तद्यथा –

(अ) समये समये विश्वविद्यालयस्य वित्तीयस्थितेः पुनरीक्षणम् एवं विश्वविद्यालयस्य प्रबन्धसमितिं प्रति सर्वेषां वित्तीयविषयाणाम् अनुशंसनम्।

(आ) वार्षिकायव्ययाकलनस्य परीक्षणम् एवम् एतद्विषये प्रबन्धसमितेः उपदेशाः।

(इ) वार्षि□ ायव्ययपत्र□अपरामृष्टानां धनव्ययसम्बन्धिनां प्रस्तावानाम् अथवा बजट् प्रस्तावात् अधि□ ानां व्ययानां च विषय□प्रबन्धसमित्याम् अनुशंसाप्रदानम्।

(ई) अधिनियम□निर्धारितानाम् अन्य□ाम् अधि□ ाराणाम् प्रयोगः।

21. **अधिकारसमितिषु सदस्यतासम्बन्धीनि प्रावधानानि-**

1. नियम□स्मिन् अन्यथा प्रस्तुताः मुक्त्वा, पद□ जातान् सदस्यान् परित्यज्य, अधि□ ारसमितिषु □ स्यामपि जाता □ ापि पदरिक्तिः यथावसरं शीघ्रतया, त□ाधि□ ारिणा समित्या वा य□ यया वा पूर्व पद□स्मिन् नामनिर्द□□ो नियुक्तिर्वा □ तः □ ता वा, सम्पूर्य□। पद□स्मिन् पूर्वं □ ार्यरतस्य □ यान् □ ालः अवशिष्टः तावान् □ ालः नवनियुक्तस्य □ ार्य□ ालः स्यात्।
2. विश्वविद्यालयस्य यस्यां □ स्यामपि अधि□ ारसमित्यां विद्यमानः सदस्यः □ स्मिन्नपि नैति□ ाधमतारूप□अपराध□ सिद्धदोषश्च□ प्रबन्धसमितिः तत्पदात् तं निष्कासितुं स्वतन्त्रा अस्ति। भाविनि□ ाल□विश्वविद्यालयस्य □ स्यामपि समित्याम् सदस्यतायामसौ योग्यो न स्यात्।

   परन्तु □ मपि सदस्यं स्व□ ीयं पक्षं प्रस्तौतुम् उचितमवसरमदत्वा तत्पदात् न निष्कासय□।
3. विश्वविद्यालयस्य □ स्यामपि अधि□ तसमित्यां सदस्यत्व□ चितस्य नामाङ्कितस्य वा सदस्यत्व□ □ ोऽपि प्रश्नः आविर्भवति च□ तं प्रश्नं □ लाधिपतय□समर्पय□। □ लाधिपतिश्च तत्सदस्याय स्वपक्षं प्रस्तौतुम् उचितम् अवसरं दत्त्वा यं निर्णयं □ रोति सः अन्तिमः स्यात्।

---

[9] सन्निव□शितः –पश्यन्तु – श्रीशङ्कराचार्य – संस्कृत – विश्वविद्यालयः (संशोधनम्) नियमः 2008 वर्षस्य (2009 वर्षस्य नियमसंख्या 7) □ ार्यान्वयनतिथिः – 09.06.2008।

[10] पुनः संख्यातम् – पश्यन्तु – श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयः (संशोधनम्) नियमः, 2008 (नियमसंख्या – 2009 वर्षस्य 7) □ ार्यन्वयनतिथिः – 09.06.2008।

[11] उच्चशिक्षाविभाग□राज्यसर्व□ ारस्य सचिवः(परिवर्तितः – पश्यन्तु-श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः (संशोधनम्) 2005 (नियमसंख्या 2005 वर्षस्य।) □ ार्यान्वनतिथिः -06.01.2005।

[12] सन्निव□शितः – पश्यन्तु – श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः (संशोधनम्) 2008 (नियमसंख्या-2009 वर्षस्य 7) □ ार्यान्वयनतिथिः – 09.06.2008।

[13]

iii. मुख्यसङ्घायाध्यक्षः एवम्

iv. सङ्घायाध्यक्षाः (परित्यक्तः-पश्यन्तु-श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः (संशोधनम्) 2005 (नियमसंख्या-2005 वर्षस्य-1) □ ार्यान्वयनतिथिः 06.01.2005।)

[14] संस्कृतस्य भारतीयविद्यायाः भारतीयदर्शनस्य □ तमस्यापि भाषान्तरस्य च प्रतिनिधिरूप□ (चतुर्णां वर्षाणां □ त□ □ लाधिपतिना ए□ वारम्) इत्यत्र □ ोष्ठ□□दत्तो भागः "चतुर्णां वर्षाणां □ त□ए□ वारं □ लाधिपतिनांइति परिवर्तय□। पश्यन्तु-शुद्धिपत्रम् संख्या 2547/नियमसभा वि.वि/3/94 नियमः दिनाङ्कः 24.03.2005 (नियमसंख्या-1) □ ार्यान्वयनतिथिः 06.01.2005। परन्तु □ ोऽपि वारद्वयादधि□ निरन्तरं मनोनीतो न भव□। (परिवर्तितः-पश्यन्तु-श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः संख्या-1 2005 वर्षस्य।

[15] विश्वविद्यालयस्य ए□ : शिक्ष□ : सर्व□ ारा मनोनीतः चतुर्णां वर्षाणां □ त□ए□ वारम् (यथा पूर्वोक्तं तथापरिवर्तितः – पश्यन्तु-श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः संख्या-1 (संशोधनम् 2005 वर्षस्य) □ ार्यान्वयनतिथिः – 06.01.2005 पुनः तस्यैव 2008/7 नियम□ परिवर्तितः।

[16] सन्निव□शितः – पश्यन्तु - श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः (संशोधनम्) 2008 (नियम संख्या 2009 वर्षस्य-7) □ ार्यान्वयनतिथिः 09.06.2008।

[17] सन्निव□शितः – पश्यन्तु - श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः (संशोधनम्) संख्या – 2007 वर्षस्य – 7। □ ार्यान्वयनतिथिः 05.02.2007।

[18] सन्निव□शितः – पश्यन्तु - श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः (संशोधनम्) संख्या-4 (2003 वर्षस्य) □ ार्यान्वयनतिथिः – 28.11.2002।

(19) उपव□ानस्य गणपूर्तिः सप्त स्यात्। (एतस्य स्थान□पश्यन्तु- श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः (संशोधनम्) संख्या-नियम-1-2005 वर्षस्य) □ ार्यान्वयनतिथिः – 06.01.2005।

[20] सन्निव□शितः – पश्यन्तु - श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमसंख्या (संशोधनम्) 2008 (2009 वर्षस्य नियमः 7) □ ार्यान्वयनतिथिः 09.06.2008।

[21] मुख्यसङ्कायाध्यक्षः एवं तयोरभाव□ निष्कासितः-पश्यन्तु- श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः (संशोधनम्) 2005 वर्षस्य (2005 वर्षस्य नियमसंख्या-1) □ ार्यान्वयनतिथिः-06.01.2005।

[22] सन्निव□शितः – पश्यन्तु - श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः (संशोधनम्) 2008 वर्षस्य (2009 वर्षस्य नियमसंख्या-7) □ ार्यान्वयनतिथिः 09.06.2008।

[23] मुख्यसङ्कायाध्यक्षः परित्यक्तः-पश्यन्तु - श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः (संशोधनम्) 2005 (नियमसंख्या-1) □ ार्यान्वयनतिथिः-06.01.2005।

[24] (3) □ुलपतिः, अथवा तस्याभाव□(मुख्यसङ्कायाध्यक्षः अथवा द्वयोरभाव□) उपस्थित□ु सदस्य□ु तन्मध्याच्चितः □ोऽपि सदस्यः तस्योपव□ानस्याध्यक्षः स्यात्। □ो□□ान्तर्गतानि पदानि पूर्वं परित्यक्तमासीत् पश्यन्तु- श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः (संशोधनम्) 2005 (नियमसंख्या-1) □ ार्यान्वयनतिथिः – 06.01.2005 एवं अवशिष्टो भागः अनन्तरं तत्थान□प्रव□शितः। पश्यन्तु- श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः (संशोधनम्) 2008 (नियमसंख्या 2009 वर्षस्य-7) □ ार्यान्वयनतिथिः – 09.06.2008।

[25] मुख्यसङ्कायाध्यक्षस्य अनुशंसया (निष्कासितः –पश्यन्तु - श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः (संशोधनम्) संख्या-1-2005 वर्षस्य। □ ार्यान्वयनतिथिः – 06.01.2005।

[26] सन्निव□शितः – पश्यन्तु - श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः (संशोधनम्) नियमः 2008 (नियमसंख्या 7/2009) □ ार्यान्वयनतिथिः – 06.01.2005।

[27](iv) मुख्यसं□ ायाध्यक्षः निष्कासितः-पश्यन्तु- श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः (संशोधनम्) 2005 (2005 वर्षस्यनियमसंख्या-1) □ ार्यान्वयनतिथिः-06.01.2005।

****

पञ्चमः अध्यायः
अधिकारिणः

22. **विश्वविद्यालयस्य अधिकारिणः**

विश्वविद्यालयस्य□ अधि□ारिणः स्युः। तद्यथा –

i. □लपतिः
ii. उप□लपतिः[28]
( )[29]
iii. □लसचिवः
iv. सङ्कायाध्यक्षाः
v. विश्वविद्यालयाधिनियम□ अधि□ारित्व□ घोषितः अन्यः □ोऽपि विश्ववद्यालयस्य अधि□ारी।

23. **कुलपतिः**

i. □लपतिः विश्वविद्यालयस्य पूर्ण□ालि□ः व□नभोगी अधि□ारी स्यात्।
ii. नियुक्तिसमय□□लपत□आयुः पञ्चषष्टिवर्ष□ अधि□ न स्यात्।
iii.
i. □लपत□नियुक्तिं, चयनसमित□अनुशंसया □लाधिपतिः □र्यात्। सा च चयनसमितिः (इतः परं समितिरिति नाम्ना सूचय□) सर्व□ारा□ा नामाङ्कित□ ए□ेन सदस्य□, विश्वविद्यालयानुदानायोगस्य ए□ेन प्रतिनिधिना एवं प्रबन्धसमित्या नामनिर्दिष्ट□ ए□ेन च सदस्य□, □लाधिपतिना नियुक्ता स्यात्। एत□ सदस्य□ □लाधिपतिः अन्यतमम् अध्यक्षं नियोजय□।
ii. समितिः सर्वसम्मत्या □मपि अनुशंसति च□ □लाधिपतिः उपखण्ड संख्या-2 इति प्रावधान□ तामनुशंसां स्वी□र्याद□ं तम् □लपतिपद□नियोजय□।
iii. यदि चयनसमितिः सर्वसम्मत्या ए□ निर्द□ुमसमर्था च□र्हि योग्यानां त्रयाणां नामाङ्कितां □ामपि सूचिम् □लाधिपतय□समर्पय□। □लाधिपतिश्च उपखण्डसंख्या-2 इति प्रावधान□ त□ त्रिषु अन्यतमम् □लपतिपद□ नियोजय□।
iv. यदि समितिः ए□ जनम्, त्रयाणाम□ां सूचीं वा सर्वसम्मत्या □लाधिपतय□समर्पयितुं न समर्था च□र्हि ए□ □ोऽपि सदस्यः सुयोग्यस्य ए□ □स्य नाम पृथ□ □लाधिपतय□समर्पय□। □लाधिपतिश्च उपखण्डसंख्या-2 इति प्रावधान□ त□ अन्यतमं □लपतिपद□नियोजय□।
v. यदि समितिः तत्सदस्याः वा षष्टिदिनाभ्यन्तर□तस्याः त□ां वा अनुशंसां □लाधिपतय□समर्पयितुम् असमर्था असमर्थाः वा भवति अथवा भवन्ति च□र्हि तस्याः समित□अस्तित्वं समाप्तं स्यात्। ततश्च □लाधिपतिः सर्व□ारस्योपद□□ □मप्य□ योग्यं □लपतिपद□नियोजय□।
iv. नियुक्त□िनमारभ्य □लपतिः चत्वारि वर्षाणि तस्मिन् पद□□ार्यं □र्यात्।
v.

i. उपखण्डसंख्या प्रथमतः चतुर्थपर्यन्तं यानि प्रावधानानि प्रदर्शितानि तेषु विद्यमानेष्वपि कुलाधिपतिः सर्वकारस्योपदेशेन एकं प्रथमकुलपतिपदं पूर्णकालिकरूपेण अंशकालिकरूपेण वा त्रिंशत्मासाय नियोजयेत् यस्यायुः द्विषष्टिवर्षेभ्य अधिकं न स्यात्।

ii. प्रथमकुलपतिः वर्षद्वयं यावत् तावत्पर्यन्तं विधिवत् अनियुक्तानां अधिकारिणाम् अधिकृतसमितीनाञ्च कार्याणि स्वयमेव निर्वाहयेत्।

vi. कुलपतिपदस्य अस्थायिरूपेण रिक्तिसमये अथवा कुलपतेः अस्थायिरूपेण अनुपस्थितौ उपकुलपतिः यथोचितं कुलपतेः अधिकारान् प्रयुञ्ज्यात् एवं तस्य कर्तव्यानि निर्वाहयेत्।(30)

vii. कुलपतेः पारिश्रमिकः सेवानिबन्धनानि व्यवस्थाश्च अधिनियमे यथानिर्धारितं तथा स्युः। नियुक्तेरनन्तरं नियोक्तुः अहितकरं परिष्करणं न स्यात्।

24. **कुलपतेः पदत्यागः**

i. कुलपतिः स्वहस्तेन कुलाधिपतिमुद्दिश्य लिखितेन त्यागपत्रेण स्वपदं परित्यक्तुं समर्थोऽस्ति।

ii. कुलपतिः स्वकीयं पदत्यागपत्रं साधारणतया यस्मिन् दिने कुलपतिः कार्यमुक्तिमिच्छति ततः त्रिंशत् दिनानि पूर्वं कुलाधिपतये समर्पयेत्। कुलाधिपतिः त्रिंशता दिनेभ्यः पूर्वम् अपि कुलपतिं कार्यभारात् मोचयितुं शक्नोति।

iii. कार्यमोचनदिनमारभ्य कुलपतेः पदत्यागः प्रभावी भवेत्।

iv. यदि कुलपतेः पदं स्थायिरूपेण रिक्तं जायते तर्हि एकमासाभ्यन्तरे कुलाधिपतिः कुलपतेः नियुक्तये प्रक्रियां प्रारभेत।

25. **कुलपतेः अधिकाराः कर्तव्यानि च -**

i. कुलपतिः विश्वविद्यालयस्य मुख्यकार्यकारी अधिकारी, शैक्षणिकाधिकारी, प्रबन्धसमितेः विद्वत्परिषदः वित्तसमितेश्च पदेन अध्यक्षः एवं कुलाधिपतेः प्रतिकुलाधिपतेः च अभावे विश्वविद्यालयस्य दीक्षान्तसमारोहे उपाधिधारकेभ्यो उपाधिदाता च भवेत्।

ii. कुलपतिः विश्वविद्यालयस्य कार्याणां सामान्यनियन्त्रकः एवं विश्वविद्यालये अनुशासनस्य व्यवस्थापकश्च स्यात्।

iii. प्रबन्धसमितेः विद्यापरिषदश्च उपवेशनानि कुलपतेः निर्देशानुसारेणैव कुलसचिवः संयोजयेत्।

iv. विश्वविद्यालयाधिनियमानां प्रावधानानाम् अध्यादेशानां नियमानाञ्च यथाविधि परिपालनं कुलपतिः सुनिश्चयं कुर्यात्। एतदर्थम् अपेक्षितान् अधिकारान् प्रयुञ्ज्यात्।

v. विश्वविद्यालयस्य समुचितशासनप्रबन्धे तथा समुचिते नियमिते च शैक्षणिककार्यप्रयोगे च कुलपतिः उत्तरदायी भवेत्।

vi. विश्वविद्यालयनियमानुसारेण कुलपतिः शिक्षकाणां तथा कार्यालयकर्मचारिणां नियुक्तिं कुर्यात्। तथा तेषां कर्तव्यानि निर्धारयेत् तेषां पर्यवेक्षणं नियन्त्रणं च कुर्यात्।

vii. यदा प्रबन्धसमितेः विद्यापरिषदश्च अधिवेशनं न प्रचलति तदा कुलपतेः विचारानुसारेण आपातकालिकी काचित् परिस्थितिः अविलम्बेन परिहर्तव्या आपतति चेत् प्रबन्धसमितौ विद्यापरिषदि वा निक्षिप्तं कमपि अधिकारम् उपयुज्य कुलपतिः स्वविचारेण यथोचितां परिहारक्रियां विधाय प्रबन्धसमितेः विद्यापरिषदो वा अनन्तरोपवेशने तां प्रतिवेद्य तस्मादनुमोदनं प्राप्नुयात्। यदि तस्मिन्नुपवेशने प्रस्तुतस्य कार्यस्य अनुमोदनं न लभते तर्हि विषयममुं कुलाधिपतिसमक्षम् उपस्थापयेत्। विषयेऽस्मिन् कुलाधिपतेः निर्णयः अन्तिमः स्यात्।

viii. विश्वविद्यालयकर्मचारिषु उचिताम् अनुशासनात्मिकां क्रियां कुलपतिः यथोचितं स्वीकुर्यात्। विचाराधीनं कर्मचारिणं सेवातः निलम्बयितुं कुलपतिः अधिकृतः अस्ति।

ix. यत्र कुलपतिना कर्मचारिणं विरुध्य उपखण्ड 8 अन्तर्गतेन नियमेन स्वीकृताक्रिया कर्मचारिणे हानिकारिणी चेत्तन्निर्णयं विरुध्य कर्मचारी निर्णयप्राप्तेः त्रिंशता दिनानाम् अभ्यन्तरं प्रबन्धसमितौ प्रार्थनां कर्तुं शक्नोति।

त्रिंशद्दिनानन्तरं समर्पितामपि प्रार्थनां, यद्यसौ समुचितेन कारणेनैव प्रार्थनायां विलम्बम् अकरोदिति प्रबन्धसमितिः निश्चयेन चिन्तयति चेत् स्वीकर्तुं शक्नोति।

x. विश्वविद्यालयस्य कस्या अपि अधिकृतसमितेः समितेः वा उपवेशनं सम्बोधनं वा कुलपतिः अधिकृतः स्यात्। तथापि यावत्तस्यां समितौ असौ सदस्यः नास्ति तावत्पर्यन्तं तत्र मतदाने कुलपतेः अधिकारो न स्यात्।

xi. अधिनियमेषु अध्यादेशेषु वा निर्धारितान् अन्यानपि अधिकारान् प्रयोक्तुं कुलपतिः अधिकृतः स्यात्।

xii. कुलपतिः स्वकीयं कतममपि अधिकारम् उपकुलपतये प्रदातुम् अधिकृतोऽस्ति।[31]

26. **उपकुलपतिः**

i. प्रतिकुलाधिपतिना समर्पितात् नामसूचेः कुलपतिः उपकुलपतेः नियुक्तिं कुर्यात्।

ii. नियुक्तिसमये उपकुलपतेः आयुः पञ्चषष्टिवर्षाणि सम्पूर्णं न स्यात्।

iii. उपकुलपतिः विश्वविद्यालयस्य पूर्णकालिकः वेतनभोगी अधिकारी स्यात्।

iv. नियुक्तिदिनादारभ्य चत्वारि वर्षाणि उपकुलपतेः कार्यकालः स्यात्। असौ पुनर्नियुक्तये योग्यः स्यात्।

v. अधिनियमेषु निर्धारितं वेतनं सेवाव्यवस्थाश्च उपकुलपतये स्युः।

vi. नियमानाम् अधिनियमानां (statutes), अध्यादेशानां च आधारेण उपकुलपतेः अधिकारान् कार्यकलापांश्च कुलाधिपतिं कुलपतिना सह परामर्शेन निर्धारयेत्।[32]

( )[33]

27. **कुलसचिवः**

i. कुलसचिवः विश्वविद्यालयस्य पूर्णकालिकः वेतनभोगी अधिकारी स्यात्। अस्य नियुक्तिम् अधिनियमेषु निर्धारितक्रमेण कुर्यात्।

ii. अधिनियमेषु निर्धारिताः योग्यताः, वेतनं भत्ताश्च कुलसचिवस्य स्युः।

iii. विश्वविद्यालयस्य सर्वेषाम् अभिलेखानां सामान्यमुद्रायाश्च (Common Seal) अभिरक्षणदायित्वं कुलपतेः स्यात्।

iv. विश्वविद्यालयस्य चलाचलसम्पत्तीनां कुलसचिवः अभिरक्षकः स्यात्। तेषां परिपालने सुरक्षायां च अयमेव उत्तरदायी स्यात्।

v. विश्वविद्यालयस्य समेषां शिक्षकेतरकर्मचारिणां समुचितपरामर्शदाने नियन्त्रणे पर्यवेक्षणे च कुलसचिव एव अधिकारी स्यात्। विश्वविद्यालयस्य कार्यालयानां सामान्यानुशासनमपि कुलसचिवे निक्षिप्तमस्ति।

vi. प्रबन्धसमितेः विद्यापरिषदः च कुलसचिवः पदेन सचिवः स्यात्। प्रबन्धसमितौ विद्यापरिषदि च अपेक्षितानां तथ्यानां सूचनानां च प्रस्तुतिरपि कुलसचिवस्यैव दायित्वमस्ति। प्रबन्धसमितेः विद्यापरिषदश्च उपवेशनानां कार्यवृत्तस्य (Minutes) पालनमपि कुलसचिवस्यैव कर्तव्यमस्ति।

vii. विश्वविद्यालयेन सञ्चालितानां विविधानां पाठ्यक्रमाणां कृते कुलसचिवः आवेदनानि स्वीकुर्यात्। एवमेव विश्वविद्यालयद्वारा सञ्चालितानां समेषां पाठ्यपद्धतीनां, पाठ्यक्रमाणाम्, प्रबन्धसमित्या समीहतानाम् अन्येषां वा स्थिराभिलेखान् स्वयम् अथवा अन्यैः संरक्षयेत्।

viii. विश्वविद्यालयच्छात्राणां शैक्षिकप्रदर्शनस्य स्थिराभिलेखानामनुरक्षणे कुलसचिवः उत्तरदायी स्यात्। तत्र छात्रैः स्वीकृतानां पाठ्यपद्धतीनां, तैरूपलब्धानामुपलब्धिस्तराणां, प्राप्तोपाधीनां, पुरस्काराणां, वैशिष्ट्यान्तराणाम्, अन्येषां शैक्षिकप्रदर्शनप्रकाराणाञ्च स्पष्टः उल्लेखः स्यात्।

ix. विश्वविद्यालयेन विश्वविद्यालयं विरुध्य वा प्रारब्धानां अभियोगानां(Suits) सञ्चालनं कुलसचिव एव कुर्यात्।

x. अधिनियमे निर्धारितानि अन्यानि कर्तव्यानि अथवा प्रबन्धसमित्या कुलपतिना वा समर्पितानि कर्तव्यानि च कुलसचिवः निर्वहेत्।

28. **सङ्कायाध्यक्षाः**

i. प्रत्य□ सङ्कायस्य □ त□र्षद्वयावधय□ □ लपत□नुशंसया □ लाधिपतिना नामाङ्कितः सङ्कायाध्यक्षः स्यात्।

ii. सङ्कायाध्यक्षस्य विश्वविद्यालय□ अथवा राज्य□सम्बद्धमहाविद्यालय□ पञ्चदशवर्षाणां शिक्षणानुभवः एवं दशवर्षाणां शोधोपाधिस्तर□ गाव□णानुभवश्च स्यात्।

iii. □ ोऽपि निरन्तरं सङ्कायाध्यक्षपद□ पुनर्नामनिर्द□ान□ोग्यो न स्यात्।

iv. संबद्धसङ्कायस्य अध्यक्षः असौ भव□त्। एवं अधिनियमानाम् अध्याद□ानां नियमानाम् आद□ानाम् (तत्तत्सङ्कायसम्बद्धिनाम्) च अनुपालनस्य दायित्वमस्मिन् भव□त्।[34]

29. **बाह्यस्रोतसः पारिश्रमिकस्वीकारे निषेधः**

विश्वविद्यालयस्य पूर्ण□ ालि□ : व□नभोगी च□ ोऽपि अधि□ ारी □ र्मचारी वा विश्वविद्यालयादन्यस्रोतसः अधिनियम□ निर्धारितान् मुक्त्वा □ ानपि अन्यान् पारिश्रमि□ प्र□ ारान् न स्वी□ र्यात्।

---

[28] अन्तर्भावितः - पश्यन्तु - श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः (संशोधनम्) 2008 (2009 वर्षस्य नियमसंख्या-7) □ ार्यान्वयनतिथिः 09.06.2008।

[29](ii) मुख्यसङ्कायाध्यक्षः (परित्यक्तः- पश्यन्तु - श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः (संशोधनम्) 2005 (2005 वर्षस्य नियमसंख्या-1) □ ार्यान्वयनतिथिः 06.01.2005)।

[30] □ लपतिपदस्य अस्थायिरूप□ रिक्तिसमय□अथवा □ लपत□ अस्थायिरुप□ अनुपस्थितौ, □ लाधिपतिः □ लपत□ अधि□ ारान् प्रयोक्तुं, □ र्तव्यानि च निर्वोढुम् समिचितां व्यवस्थां □ र्यात् (□ ोष्ठ□ ान्तर्गतानि पदानि पूर्वं □ ोष्ठ□ बहिर्भूतैः पदैः स्थानापन्नानि आसन्) पश्यन्तु - श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः (संशोधनम्) 2005 (2005 वर्षस्य नियमसंख्या-1) □ ार्यान्वयनतिथिः-06.01.2005। नियमोऽयं पुनराविष्कृतः-पश्यन्तु - श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः (संशोधनम्) 2008 (2009 वर्षस्य नियमसंख्या-9) □ ार्यान्वयनतिथिः-09.06.2008।

[31] अन्तर्भावितः- पश्यन्तु - श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः (संशोधनम्) 2008 (2009 वर्षस्य नियमसंख्या-7)।

[32] अन्तर्भावितः- पश्यन्तु - श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः (संशोधनम्) 2008 (2009 वर्षस्य नियमसंख्या-7) □ ार्यान्वयनतिथिः-09.06.2008।

[33]**27.मुख्यसङ्कायाध्यक्षः**

i. विश्वविद्यालयस्य पूर्ण□ ालि□ : व□नभोगी अधि□ ारी स्यात् □ लपत□उपद□ान □ लाधिपतिः तं नियुञ्ज्यात्। तथापि दशवर्षस्य शिक्षणानुभवः यस्यनस्यात् तं मुख्यसङ्कायाध्यक्षपद□ नियुञ्ज्यात्।

ii. अधिनियम□निर्धारित□ प्र□ ार□ मुख्यसङ्कायाध्यक्षस्य योग्यताः, व□नं, भत्ताश्च भव□ुः।

iii. मुख्यसङ्कायाध्यक्षः वर्षत्रयं पद□स्मिन् □ ार्यं □ र्यात्। असौ पुनर्नियुक्तय□ोग्यः स्यात्।

iv. विश्वविद्यालयस्य सर्व□ सैक्षणि□ प्रवर्तन□ मुख्यसङ्कायाध्यक्षः □ लपतिम् उपदिश□त्।

v. विश्वविद्यालयस्य सर्व□ शैक्षणि□ विभाग□ सञ्चाल्यमानान् सर्वानपि शिक्षण-शोध□ ार्यक्रमान् मुख्यसङ्कायाध्यक्षः पर्यव□ात, नियन्त्रय□ एवं समन्वय□त्।

vi. विश्वविद्यालयस्य सर्व□ां शिक्ष□ ाणां समुचित-मार्गनिर्द□ान□नियन्त्रण□पर्यव□ण□च मुख्यसङ्कायाध्यक्षः उत्तरदायी स्यात्। अधिनियम□ निर्धारितया रीत्या शिक्ष□□ अनुशासनात्म□ नियन्त्रणं विधातुं मुख्यसङ्कायाध्यक्षः अधि□ तः स्यात्। परित्यक्तः-पश्यन्तु- श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः (संशोधनम्-2005) (2005 वर्षस्य नियमसंख्या-1) □ ार्यान्वयनतिथिः – 06.01.2005।

[34] सङ्कायाध्यक्षाः-

1. प्रत्येकं सङ्कायस्य कृते एकैकः अध्यक्षः स्याद् यस्य नियुक्तिं विश्वविद्यालयाधिनियमानुसारेण कुलपतिः कुर्यात्।
2. सङ्कायाध्यक्षः विश्वविद्यालयस्य पूर्णकालिकः वेतनभोगी अधिकारीस्याद्। अधिनियमेषु निर्धारिताः योग्यताः अस्य अवश्यं स्युः।
3. सङ्कायेएक एव विभागः अस्ति चेत्तस्य विभागाध्यक्षोऽपि अयमेव स्यात्। सङ्कायेएकाधिकाः विभागाः सन्ति चेत् सङ्कायाध्यक्षः तेषु अन्यतमस्य अध्यक्षः स्यात्।
4. अधिनियमेनिर्धारितस्य वेतनस्य भत्तानाञ्च पात्रता सङ्कायाध्यक्षस्य स्यात्।
5. सङ्कायाध्यक्षः सङ्कायाधीनानां समेषां विभागानां पाठ्यक्रमसमितेरध्यक्षोऽपि स्यात्।
6. तत्तत्सङ्कायस्य अधिनयमानां नियमानाम् अध्यादेशानां तथा आदेशानां च अनुपालनमसौ कुर्याद् एवमसौ मुख्यसङ्कायाध्यक्षस्य तथा कुलपतेरधीनेकार्यं कुर्यात्।
7. सङ्कायाध्यक्षः तत्तत्सङ्कायाधीनविभागानां सुचारुसञ्चालनार्थम् अपेक्षितानि कार्याणि कुलपतेः प्रबन्धसमितेः च निर्देशेन कुर्यात्। अपेक्षितानि कार्याणि कुलपतेःप्रबन्धसमितेःनिर्देशेन कुर्यात्। प्रतिष्ठापितः-पश्यन्तु- श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियम संख्या (संशोधनम्)-2005 वर्षस्य कार्यान्वयनतिथिः 06.01.2005।

****

षष्ठः अध्यायः

शिक्षकाणाम् अधिकारिणां कर्मचारिणञ्च नियुक्तिः

30. **शिक्षकाणाम् अधिकारिणां कर्मचारिणाञ्च नियुक्तिः-**

i. अधिनियमेषु निर्धारितप्रकारेण संरचितस्य चयनसमितेः उपदेशानुसारेण कुलपतिः अधिनियमानां नियमानाञ्च प्रावधानानि अनुसृत्य शिक्षकाणाम् अधिकारिणां कर्मचारिणां च नियुक्तिं कुर्यात्।

ii.

I. एषु नियमेषु अन्यथानिर्धारितान् परित्यज्य विश्वविद्यालयस्य शिक्षकाणाम् अधिकारिणां कर्मचारिणां च नियुक्तिः लिखितेन एकेनआदेशेन स्यात्।

II. पूर्वस्मिन् धाराविशेषेसूचितः लिखितः आदेशः कुलसचिवस्य संरक्षणेस्यादेवम् एकं प्रतिं संबद्धायशिक्षकाय अधिकारिणेकर्मचारिणेवा दद्यात्।

III. विश्वविद्यालयस्य सर्वा अपि नियुक्तयः तत्तत्कालेप्रभाविनाम् अधिनियमानां नियमानाञ्च अनुसारेण तथा तत्तत्कालेप्रभाविनां सेवानियमानाञ्च आधारेण स्युः।

iii. विश्वविदयालयीयशिक्षकाणां सेवानिवृत्तिवयः षष्ठिः स्यात्।[35] एवम् अन्येषां विश्वविद्यालयसम्बद्धानां शिक्षकाणाम् अधिकारिणां कर्मचारिणाञ्च सेवानिवृत्तिवयः पञ्चपञ्चाशत् भवेत्।

परन्तु अस्थायिरूपेण अल्पकालस्य कृते संविदारूपेण वर्षत्रयात् न्यूनस्य कृतेनियुक्तस्य इदं सेवानिवृत्तिवयः न सम्बद्धंभवेत्।

तादृश्यः अल्पकालिक्यः संविदाधारिताः नियुक्तयः अधिनियमानुसारेण संरचितस्य चयनसमितेःअनुमोदनेन सह चेदपि तासु इदं सेवानिवृत्तिवयः संबद्धं न भवेत्।

iv. विश्वविद्यालयस्य शिक्षकाणां शिक्षकेतरकर्मचारिणां च चयनप्रक्रियाः, योग्यताः एव सेवोपाधयश्च अन्यथा न स्पष्टीकृताः चेद् अधिनियमेषु निर्धारिता एव स्युः।

31. **नियुक्तिषु आरक्षणम्**

विश्वविद्यालयशिक्षकाणां शिक्षकेतरकर्मचारिणां च साक्षाच्चयनद्वारा नियुक्तिसमये केरलराज्यसर्वकारस्य सम्बद्धान् आरक्षणनियमान् उपसेवानियमान् (1958) तत्तत्काले यथोचितं संशोधितान् च यथोचितं परिवर्त्य विश्वविद्यालयः अनुपालयेत्।

****

सप्तमः अध्यायः
निधयः एवं लेखापत्राणि
(Funds & Accounts)

32. **विश्वविद्यालयस्य सामान्यनिधिः**

i. विश्वविद्यालयस्य एकः सामान्यनिधिः स्याद् यस्मिन् अनन्तरोक्तानि निधीयेत –

I. सर्वकारेण यथानिश्चितं तथा अभिदत्ताः अनुदत्ताः च निधयः।

II. विश्वविद्यालयेन समाहृतानां शुल्कानाम् आयः।

III. अक्षयनिधीनामायः अस्ति चेत्।

IV. विश्वविद्यालयस्य लक्ष्यसंपूर्तये व्यक्तिभिः संस्थाभिः, संगठनैः च कृतानि अभिदानानि।

V. विश्वविद्यालय-अनुदान-अयोगेन तथा केन्द्रीयसर्वकारेण कृतानि अभिदानानि एवम् अनुदानानि।

VI. अन्याः सर्वा अपि प्राप्तयः।

ii. विश्वविद्यालयस्य उद्देश्यानां सम्पूर्तये अधिनियमेषु निर्धारितानुसारेण सामान्यनिधेः उपयोगः कार्यः।

iii. सर्वकारः प्रतिवर्षं विश्वविद्यालयस्य सामान्यनिधौ असमाप्यं (non-lapsable) पिण्डीयानुदानं (Lumpsum grant) कुर्यात्। तद्यथा -

I. विश्वविद्यालयस्य आकस्मिक व्ययानाम् आपूर्तीनां व्यवस्थानां तथा कर्मचारिणां वेतनभत्तादीनां च कृते अनुमानितात् शुद्धव्ययात् यन्न्यूनं न भवेत् तावदनुदानम्।

II. सर्वकारस्य पूर्वसहमत्या विश्वविद्यालयेन प्रवृत्तानां विकासकार्याणां व्ययसम्पूर्तये पर्याप्तम् अनुदानम्।

III. विश्वविद्यालयस्य सुचारुसञ्चालनाय सर्वकारदृष्ट्या अपेक्षितस्य अतिरिक्तस्य आवृत्तिव्ययस्य तथा अनावृत्तिव्ययस्य सम्पूर्तये अपेक्षितम् अनुदानम्।

iv. प्रबन्धसमितेः निर्णयानुसारेण सामान्यनिधिं कस्मिंश्चित् सार्वजनिकक्षेत्रबैंके मध्ये राष्ट्रसात्कृतबैंके मध्ये वा निक्षिपेत् एवं कुलपतिः, कुलसचिवः अथवा कुलपतिना अधिकृतः कोऽपि अधिकारी तम् सञ्चालयेत्।

33. **विशिष्टानुदानानि एवम् अक्षयनिधयः**

विश्वविद्यालयः स्वकीयानि उद्देश्यानि अग्रतश्चालयितुं केरलसर्वकारात् अन्यराज्यसर्वकारेभ्यः केन्द्रीयसर्वकारात् अथवा अन्यसंस्थाभ्यः संगठनेभ्यः, व्यक्तिभ्यो वा अनुदानम् अक्षयनिधिं वा विश्वविद्यालयानुदात्रोः उभयसहमत्या कुलाधिपतेः अनुमोदनेन स्वीकर्तुं शक्नुयात्।

34. **सर्वकाराय प्रतिवेदनम्**

विश्वविद्यालयः सर्वकारात् प्राप्तस्य यस्य कस्यापि अनुदानस्य विषये तत्सम्बन्धीनि विवरणानि, प्रतिवेदनानि, लेखाः एवम् अन्यवैशिष्ट्यानि च यथापेक्षितं सर्वकाराय दद्यात्। एवं सर्वकारस्य निर्देशानुसारेण यस्य कस्यापि अनुदानस्य व्ययविषये प्रतिवेदनं विवरणं, लेखाः एवम् अन्यवैशिष्ट्यानि यथासमयं सर्वकाराय दद्यात्।

35. **विश्वविद्यालयविकासनिधिः-**

i. सर्वकारात् प्राप्तमनुदानमुपयुज्य विश्वविद्यालयः विकासनिधिरित्येकं निधिं निर्मीयात्। अस्मिन् विश्वविद्यालयाय प्राप्तं योगदानम् एवं प्रबन्धसमित्या निर्दिष्टम् अन्यं धनराशिमपि विकासनिधौ योजयेत्।

ii. सर्वकारस्य निर्देशानुसारेण विकासनिधिं दीर्घकालिके निक्षेपेषु निवेशयेत् यस्य वृद्धं (interest) धनं प्रबन्धसमितेः निर्णयानुसारेण विविधेषु विकासकार्येषु उपयुञ्ज्यात्।

iii. अधिनियमेषु निर्धारितान् अन्यानपि निधीन् विश्वविद्यालयः समये समये संरचयेत्।

36. **सेवानन्तरवेतनं भविष्यनिधिप्रभृतिश्च -**

i. सर्वकारस्य पूर्वानुमत्या अधिकारिणां शिक्षकाणां अन्येषां कर्मचारिणाञ्च लाभार्थं तेषां सेवानन्तरवेतनं, योगक्षेमनिधिं (insurance), भविष्यनिधिं च विश्वविद्यालयः उचितेषु स्थानेषु यथोचितम् अधिनियमेषु निर्धारितेन प्रकारेण निवेशयेत्।

ii. विश्वविद्यालयेन संरचितं सेवानन्तरवेतनं, योगक्षेमनिधिं भविष्यनिधिं च सर्वकारस्य भविष्यनिधिनियमः, 1925 (1925 वर्षस्य केन्द्रनियमः) इत्यस्मिन् अन्तर्भावयन् सर्वकारीयः भविष्यनिधिरिव तं परिगणयेत्।

परन्तु सर्वकारस्य निर्देशानुसारेण तद्धनम् उचितेषु स्थानेषु निवेशयितुं विश्वविद्यालयः अधिकृतः स्यात्।

37. **लेखाः तत्परीक्षाः (audit) च**

i. विश्वविद्यालयेन प्राप्तम् एवं विश्वविद्यालये सञ्चितं समस्तमपि धनम् एवं विश्वविद्यालयेन संवितरितं प्रदत्तं च धनं सर्वमपि विश्वविद्यालयस्य लेखापुस्तकेषु योजयेत्।

ii. कुलपतेः निर्देशानुसारेण विश्वविद्यालयस्य वार्षिक्यः लेखाः कुलसचिवः निर्मीयात्।

iii. विश्वविद्यालयलेखाः स्थानीयनिधिलेखापरीक्षकः (Local Fund Account Auditor) निरीक्षेत।

तथापि विश्वविद्यालयाय सर्वकारेण प्रदत्तस्य, विश्वविद्यालयेन व्ययीकृतस्य च धनस्य लेखापरीक्षां कर्तुं नियन्त्रकः एवं लेखापरीक्षकः सामान्यः (Comptroller And Auditor General) एव अधिकृतः स्यात्।

iv. सर्वकारेण निश्चितायाः लेखापरीक्षायाः व्ययम् विश्वविद्यालयः निर्वहेत्।

v. लेखापरीक्षकाः विश्वविद्यालयस्य लेखाः निरन्तरं परीक्षेरन् एवं विश्वविद्यालयसम्बन्धिन्यां कस्यामपि संस्थायां पूर्वसूचनया स्थानीयां लेखापरीक्षां कुर्वीरन्।

vi. लेखापरीक्षकाः वार्षिक्याः ततोऽपिन्यूनकालिक्याः, विशिष्टस्यैकस्य आदानप्रदानस्य, विशिष्टानां कतिपयादानप्रदानानां वा परीक्षायाः अनन्तरं तासां प्रतिवेदनं विश्वविद्यालयाय एवं तस्या एकां प्रतिलिपिं सर्वकाराय प्रेषयेयुः।

vii. लेखापरीक्षकाः उपखण्डसंख्या-6 अन्तर्गतेषु तेषां प्रतिवेदनेषु सर्वेषाम् अनियमिततानाम्, अवैधानाम् अनुचितानां वा व्ययानाम्, विश्वविद्यालयाय प्राप्तव्यानां धनानां, सम्पत्तीनां वा अनाहरणानाम्, धनस्य सम्पत्तीनां वा उपव्ययस्य (waste), एतन्निमित्तीभूतानाम् अधिकारिणाम् अधिकृतसमीतीनां वा उपेक्षायाम् अथवा दुराचरणे च सुस्पष्टं विवरणं दद्युः।

viii. सर्वकारस्य अपेक्षानुसारेण विश्वविद्यालयस्य लेखासम्बन्धिनम् यं कमपि विषयं लेखापरीक्षकाः प्रतिवेदयेयुः।

ix. विश्वविद्यालयः कामपि न्यूनताम् अनियमिततां वा लेखापरीक्षकेण निर्दिष्टां परिहृत्य स्वीकृतक्रियाप्रतिवेदनम् (action taken report) समनन्तरमेव सर्वकाराय समर्पयेत्।

x. विश्वविद्यालयस्य परीक्षिताः लेखाः मुद्रापयित्वा तत्प्रतीः लेखापरीक्षाप्रतिवेदनेन स्वीकृतक्रियाप्रतिवेदनेन च सह कुलपतिः प्रबन्धसमितौ समर्पयेत्। कुलाधिपतये सर्वकाराय च आगामिवर्षस्य मार्चमासस्य प्रथमदिनात पूर्वं समर्पयेत्। तत्स्वीकृतेरनन्तरं सर्वकारः तां समनन्तरमेव विधानसभायाः पटले समर्पयितुं व्यवस्थां कुर्यात्। यदि तदानीं विधानसभायाः अधिवेशनं नास्ति तर्हि अनन्तरे उपवेशने समर्पयेत्।[36]

[36] सर्व□ारः □लाधिपतिः एवं सर्व□ारः तस्यै□ां प्रतिविधानसभायाः पटल□संस्थापयत्□ परिवर्तितः - पश्यन्तु- श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियम संख्या (संशोधनम्) नियमः – 2005 (2005 वर्षस्य नियमसंख्या-1) □ार्यान्वयनतिथिः 06.01.2005

****

अष्टमः अध्यायः
अधिनियमाः अध्यादेशाः नियमाः आदेशाश्च

38. **अधिनियमाः**

अस्य नियमस्य प्रावधानानुसार□ण अधिनियमोऽयम् अनन्तरोक्तान् विषयान् सर्वान् परि□ल्पयत्□। तद्यथा-

i. विश्वविद्यालयस्य अधि□ृतसमितीनाम् अन्यसमितीनां वा संविधानम्, अधि□ाराः, □र्तव्यप्र□ाराः च य□स्पष्टतया अस्मिन् नियम□न परामृष्टाः।
ii. अस्मिन् अधिनयम□स्पष्टतया न परामृष्टाः अधि□ारिणाम् अधि□ाराः □र्तव्यानि च।
iii. अन□ अधिनियम□न यदि □स्यामपि अधि□ृतसमितौ □तिचन सदस्याः च□व्याश्च□त् त□ां चयनप्रक्रिया।
iv. विश्वविद्यालयद्वारा उपाधीनां डिप्लोमानां, पदवीनां, प्रमाणपत्राणां तथा अन्य□ां मानदोपाधिसहितानां शैक्षणि□ वैशिष्ट्यानां प्रदानम्।
v. उपाधिप्रदानार्थं दीक्षान्तसमारोहस्य समायोजनम्।
vi. विश्वविद्यालयस्य शिक्ष□-शिक्ष□□तर□र्मचारिणां चयनप्रक्रिया।
vii. वर्गी□रणम्, स□ानियमाः व्यवस्थाश्च अनुशासनम्, □ार्य□ालसमापनम् तथा एतादृशाः विश्वविद्यालयस्य शिक्ष□-अधि□ारि-तदितर□र्मचारिसम्बन्धिन्यः व्यवस्थाः।
viii. विश्वविद्यालयस्य ल□ानां सन्धारणं, वार्षि□ायव्ययपत्रस्य निर्माणम् अनुमोदनञ्च।
ix. अध्याद□ानां तथा नियमानां निर्माण-संशोधन-प्रतिसंहरणप्रक्रियाः।
x. निर्धारिताधिनियम□न अन□ निर्धारितानि एतन्नियमान्तर्गतानि प्रावधानानि एवं निर्धार्यमाणानि विषयान्तराणि।

39. **अधिनियमनिर्माणप्रक्रिया-**

i. प्रबन्धसमितिः अधिनियमानां प्रारूपम□ निर्माय, तत्रान्तर्गतानां विषयाणां प्रतिव□नपुरस्सरं तत्प्रारूपं □लाधिपतय□ सम्मत्यर्थं प्र□ियितुं शक्नोति।
ii. यदि प्रबन्धसमित्या निर्मितम् अधिनियमप्रारूपं शैक्षणि□सम्बन्धि अस्ति च□त् तस्य □लाधिपतय□सम्मत्यर्थं अग्र□रणात् पूर्वं तद् उपद□ाय विद्यापरिषदं प्रति प्र□यत्□।
iii. उपखण्डसंख्या-2 इत्यस्य आधार□ण विद्यापरिषदः उपद□प्राप्त□नन्तरं प्रबन्धसमितिः पुनरपि तत्प्रारूपं परिशोध्य अप□क्षितश्च□त् परिवर्त्य, अधिनियमप्रारूप□अन्तर्गतानां विषयाणां प्रतिव□नसहितं, विद्यापरिषदा समर्पितमुपद□ां चयोजयित्वा □लाधिपतय□सम्मत्यर्थं समर्पयत्□।
iv. □लाधिपतिः अधिनियमस्य संशोधन□न सह/विना अनुमतिं दद्यात्।
v. अदिनियमोऽयं □लाधिपत□सहमत□नन्तरं राजपत्र□प्र□ाशनतिथ□ारभ्य प्रभावी भवत्□।
vi. अधिनियम□स्मिन् □□मपि प्रावधानं यद् विश्वविद्यालयस्य □स्यो अपि अधि□ृतसमित□ प्रतिष्ठाम् अधि□ारम् संरचनां वा बाधत□तद् अधिनियम□स्मिन् तावत्पर्यन्तं नयोजयत्□ यावदस्यै समितय□लिखितरूप□ण एतत्प्रावधानस्य

विषय□स्वाभिप्रायं प्रस्तोतुं अवसरो न दत्तः एवं तस्याभिप्रायस्य प्रबन्धसमित्या □लाधिपतिना वा यावत्पर्यन्तमुचितः विचारो न □तः।

vii. सर्व□ ारस्य पूर्वसहमतिं विना प्रबन्धसमितिः व्ययविषय□ ाधिनियमम् अधिनियमसंशोधनं वा न □र्यात्।

40. **अध्यादेशाः**

i. अस्य नियमस्य प्रावधानानां तथा अधिनियमस्य च आधार□ा अनन्तरोक्तानां समस्तानां विषयाणाम् अथवा ए□स्य विषयस्य वा अध्याद□ान् निर्मातुं प्रबन्धसमित□धि□ ारः स्यात्। तद्यथा –

i. विश्वविद्यालयस्य, विभाग□ु संस्थासु च शुल्कोद्ग्रहणम्।

ii. विश्वविद्यालयस्य शैक्षि□ विभाग□ु संस्थासु च अनुवर्तनीयं शिक्षणप्रतिमानं (teaching pattern) □ ार्यभारश्च।

iii. विश्वविद्यालये विविधानां पदानां व□नमानानां विनिर्णयः।

iv. छात्राणाम् आवासव्यवस्था अनुशासनञ्च।

v. अन□ नियम□ अधिनियमैर्वा निर्मितैः अध्याद□ौः निर्धारिताः निर्धार्यमाणा वा अन्य□सर्व□विषयाः।

ii. सर्व□ ारस्य पूर्वसहमतिं विना प्रबन्धसमितिः वित्तसम्बन्धिं □मपि अध्याद□ां न पारय□्।

iii. सर्व□अध्याद□ाः प्रबन्धसमित्या निर्दिष्टात् तिथ□प्रभाविनः स्युः।

iv. सर्व□अध्याद□ाः यावत् साध्यं तावत् शीघ्रम् विद्यापरिषदि सूचनार्थं समर्पयितव्याः।

41. **नियमाः (Regulations)**

अस्य नियमस्य एषाम् अधिनियमानाम् अध्याद□ानाञ्च आधार□ा विद्यापरिषद् अनन्तरोक्तान् सर्वान् विषयान् अथवा अन्यतमं विषयम् आश्रित्य नियमान् (Regulations) निर्मातुं शक्नोति। तद्यथा-

i. पाठ्यक्रमाः परीक्षासञ्चालनञ्च।

ii. विविध□ु पाठ्यक्रम□ु तथा विविधासु परीक्षासु छात्राणां प्रव□ाः।

iii. शिक्ष□ ाणां योग्यताः।

iv. पाठ्यक्रमसमितीनां परीक्ष□ ाणाञ्च नियुक्तिः तथा त□ां □र्तव्यानां निर्धारणम्।

v. अन्य□ां विश्वविद्यालयानां परीक्षाणाम्, उपाधीनाम् डिप्लोमानाञ्च विश्वविद्यालयस्यास्य परीक्षाणाम् उपाधीनां डिप्लोमानाञ्च मिथः साम्यतास्वी□ ार□ा मान्यता प्रदानम्।

vi. अन□ नियम□ अधिनियमैः अध्याद□ौः वा निर्मितैः नियमैः (Regulations) निर्धारिताः निर्धार्यमाणा वा अन्य□सर्व□ विषयाः।

42. **आदेशाः**

i. □लपतिः त□ामाद□ानां निस्सार□ा अधि□तः स्यात् य□विश्वविद्यालयस्य नियमानां प्रावधानैः, अध्याद□ौ नियमै वा संरचितानां मण्डलानां (Boards) समितीनां तथा अन्य□ां नि□ ायानां सञ्चालन□मार्गदर्श□ ाः स्युः एवम□ विश्वविद्यालयस्य नियमानां प्रावधानैः अधिनियमैः, अध्याद□ौः नियमैः (Regulations) च विरोधिनः न स्युः। प्रबन्धसमितिं विद्यापरिषदं च मुक्त्वा। विश्वविद्यालयस्य □स्यापि अधि□तसमित□ उपव□ान□ु क्रिया□ लापानां सञ्चालन□प्रक्रियाणां नियन्त्रण□□लपतिः आद□ान् निस्सारय□्।

ii. सर्व□आद□ाः □लपतिना निर्दिष्टात् तिथ□प्रभाविनः स्युः।

iii. सर्व□आद□ाः प्रबन्धसमित□ अनन्तरभाविनि उपव□ान□समर्पिताः स्युः एवम् एतान् आद□ान् यथोचितं संशाधितुं परिष्कर्तुं वा प्रबन्धसमित□अधि□ ारः स्यात्।

43. **राजपत्रे (Gazatte) प्रकाशनम्**

विश्वविद्यालयनियमान्तर्गताः सर्व□अधिनियमाः, अध्याद□ाः एवं नियमाः तथा □लपत□ ( )[37] □लसचिवस्य नियुक्तिश्च राजपत्र□प्र□ ाशिताः स्युः।

[37] मुख्यसङ्कायाध्यक्षः परित्यक्तः- पश्यन्तु- श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः (संशोधनम्) 2005 (2005 वर्षस्य नियमसंख्या-1) □ार्यान्वयनतिथिः-06.01.2005।

****

नवमः अध्यायः

छात्रसौभाग्यम् (Students’ Welfare)

44. ( )[38]

45. **मनोरञ्जनसुविधाः**

i. विश्वविद्यालयः छात्राणां □लात्मि□ां वासनां संवर्धयितुं वि□ासयितुं च क्रीडानां, समय□समय□सामाजि□ सभानां, सांस्कृति□ □ार्यक्रमाणां तथा अन्य□ार्यक्रमाणाञ्च समायोजनं □ुर्यात्। एवं छात्राणां व्यक्तित्वस्य बहुमुखवि□ासार्थं यथाशक्ति उचितान् अवसरात् दद्यात्।

ii. अधिनियमषु निर्धारितन प्र□ारण प्रत्य□ शैक्षि□ विभागात् ए□ □ छात्रं तस्य तस्य विभागस्य प्रतिनिधिरूपण विधिवत् चित्वा तान् अन्तर्भावयित्वा ए□ः छात्रसंघः स्यात्। तषु अन्यतमम् अध्यक्षरूपण अपरं सामान्यसचिवरूपण च विधिवत् निर्वाचयत्।

iii. विश्वविद्यालयः पर्याप्तं धनं सुविधां च प्रदाय छात्राणां पत्रि□ाम् (Magazine) ए□ प्र□ाशयितुं व्यवस्थां □ुर्यात्।

iv. विश्वविद्यालय-छात्र-संघस्य □ार्यक्रमाणां सञ्चालनार्थं पर्याप्तस्य धनस्य व्यवस्थां विश्वविद्यालयः □ुर्यात्।

v. विश्वविद्यालयः छात्राणां □ृतयुव□ समारोहस्य समायोजनं □ुर्यात्।

46. **छात्रसौभाग्य निदेशकः**

विश्वविद्यालयस्य □ुलसचिवः छात्रसौभाग्यपरिषदः पदन निदशा□ः स्यात्।

---

(45) [38]छात्राणाम् आवासः-विश्वविद्यालयेन सञ्चालितेषु

आवासषु अथवा छात्रसौभाग्यनिदशोषु अथवा छात्रसौभाग्यनिदशा□□न अनुमोदित□स्थान□विश्वविद्यालयस्य छात्राः निवसयुः।

परन्तु विश्वविद्यालयपरिसरात् अष्टौ □लोमीटर् अभ्यन्तर□दूर□य□छात्राः निवसन्ति त□स्व□ीय□गृह□उषित्वा दिवा-छात्ररूपण पठयुः। (परित्यक्तः-पश्यन्तु- श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः (संशोधनम्) 2005 (2005 वर्षस्य नियमसंख्या-1) □ार्यान्वयनतिथिः-06.01.2005।

****

दशमः अध्यायः
प्रकीर्णविषयाः

47. **निरीक्षणं अन्वेषणाञ्च कतुं सर्वकारस्य अधिकारः**

i. विश्वविद्यालयस्य चलाचलसम्पत्तीनां, ग्रन्थालयानां, संग्रहालयानां (Museums) तथा विश्वविद्यालयेन सञ्चालितां शासिताञ्च □ामपि संस्थां तथा विश्वविद्यालयस्य तत्त्वावाधाने साक्षाद् वा प्रचाल्यमानां □ामपि क्रियां च, निर्दिष्टेन पुरुषेण पुरुषैर्वा अवलो□यितुं राज्यसर्व□ारस्य अधि□ारः स्यात्। तथैव विश्वविद्यालयस्य प्रशासनसम्बन्धिनं वित्तसम्बन्धिनं च विषयं निरिक्षितुं विधिवद् अन्वेषणां □र्तुमपि सर्व□ारस्य अधि□ारः स्यात्।

ii. सर्व□ारः उपखण्ड-1 इति नियमेन निरीक्षणस्य अन्वेषणायाश्च पूर्वं लिखितरूपेण □ुलपतिं सूचयेद् यत् सर्व□ारः विश्वविद्यालयस्य निर्दिष्टम् विषयविशेषं निरीक्षितुम् एवं तस्मिन् अन्वेषणां च □र्तुं विचारयति इति। □ुलपतिश्च सर्व□ारस्य निरीक्षणम् अन्वेषणा च यस्मिन् विषये अस्ति तम् अन्वेषणाधि□ारिणः पुरस्तात् प्रस्तोतुं अधि□ृतम□म् अधि□ारिणं नियोक्तुं समर्थः स्यात्।

iii. सर्व□ारः तथाविधस्य निरीक्षणस्य अन्वेषणायाः वा विषये स्व□ीयम् विचारान् विश्वविद्यालयं सूचयेत्। ततः तस्मिन् विषये विश्वविद्यालयस्य वक्तव्यं विचार्य तस्मिन् विषये □िं □रणीयमिति विश्वविद्यालयमुपदिशेत्।

iv. विश्वविद्यालयश्च निर्धारितसमयाभ्यन्तरे विषयेऽस्मिन् □ृतां क्रियमाणां वा परिहारक्रियां सर्व□ाराय प्रतिवेदयेत्।

v. सर्व□ारः यत्र विश्वविद्यालयेन सन्तोषजन□तया विषयेऽस्मिन् □ाऽपि प्रतिक्रिया निर्दिष्टसमयाभ्यन्तरे न □ृता चेत्, विश्वविद्यालयेन समर्पितम् उत्तरम् अथवा विवरणपत्रं परिशोध्य यथोचितान् निर्देशान् दातुं शक्नोति।

vi. विश्वविद्यालयनियमस्य उपखण्डसंख्या-5 इत्यस्य अनुसारेण सर्व□ारेण प्रेषितान् निर्देशान् विश्वविद्यालयः अनुपालयेत्, अथवा विषयममुं □ुलाधिपतये समर्प्य विषयेऽस्मिन् तस्यादेशम् अनुपालयेत्। □ुलाधिपते□निर्णयः अन्तिमः स्यात्।

vii. उपखण्डसंख्या (1) तः (6) पर्यन्तानां विषयेषु विद्यमानेष्वपि □स्मिन्नपि समये विश्वविद्यालयस्य □ार्याणि तस्य उद्देश्यानां हिताय न प्रबन्धितानि भवन्ति इति सर्व□ारः चिन्तयति चेत् अथवा अस्य नियमस्य प्रावधानुसारेण, अधिनियामनुसारेण, अध्यादेशानुसारेण, नियमानुसारेण वा □ार्याणि न भवन्तीति चिन्तयति चेद् अथवा विश्वविद्यालयस्य उद्देश्यानि सफलयितुं विशेषव्यवस्थाः अपेक्षिता इति चिन्तयति चेत् □मपि विषयमधि□ृत्य स्पष्टी□रणं वाञ्छति चेत् तं विषयं विश्वविद्यालयाय सूचयेत् तथा विषयेऽस्मिन् निर्धारिते समये विश्वविद्यालयस्य स्पष्टी□रणं निमन्त्रयेत्।

viii. उपखण्डसंख्या (7) अन्तर्गतेन नियमेन विश्वविद्यालयः समयेन स्पष्टी□रणस्य उत्तरं न ददाति चेद् अथवा विश्वविद्यालयेन दत्तमुत्तरं सन्तोषजन□ं नास्तीति सर्व□ारः चिन्तयति चेत्, सर्व□ारस्याभिप्रायेण विषयेऽस्मिन् अस्यां परिस्थितौ यथोचितान् निर्देशान् दातुमर्हति।

ix. उपखण्डसंख्या (8) अन्तर्गतेन नियमेन सर्व□ारेण प्रेषितस्य निर्देशस्य विश्वविद्यालयः अनुपालनं □ुयात् अथवा □ुलाधिपते□समक्षं विषयममुं विचारार्थं समर्पयेत्। अत्र □ुलाधिपते□आदेशः अन्तिमः स्यात्।

x. विश्वविद्यालयप्रशासनविषये सर्व□ारायापेक्षितां सूचनां विश्वविद्यालयः सर्व□ाराय प्र□ल्पयेत्।

48. **अमाननीयाः नियमाः अधिकृतसमितीनां संस्थानाञ्च कार्यकलापाश्च**

□मपि नियमं, विश्वविद्यालयेन संरचितानां अधि□ृतसमितीनां संस्थानां वा □ार्य□लापं, □े□लं समितीनां संस्थानां वा संरचनायां □यापि न्यूनतया अथवा तस्यां समितौ संस्थायां वा सदस्यानां □ा अपि रिक्तिः रिक्तयो वा अस्तीति □ारणेन/सन्तीति□ारणेन अथवा □ोऽपि अनधि□ृतः जनः तस्या अधि□ृतसमिते□संस्थाया वा उपवेशने उपस्थित आसीदिति □ारणेन अमान्यम् इति न घोषयेत्।

49. **सद्भावेन संरचितानां नियमानां परिरक्षणम्-**

i. विश्वविद्यालयेन तत्सम्बद्धया अधिकृतया समित्या संस्थया वा विधिवत् सद्भावेन संरचिताः समेऽपि नियमाः आदेशाः वा अन्तिमाः स्युः। अनेन नियमेन, एभिः अधिनियमैः अध्यादेशैः अथवा नियमैः कृताः अथवा क्रियमाणाः प्रवृत्तीःविरुध्य कमपि विवादं (suit) न प्रचालयेत् अथवा विश्वविद्यालयात् क्षतिपूर्तिं न अधियाचयेत्।

ii. अनेन नियमेन, एभिः अधिनियमैः अध्यादेशैः नियमैः वा कस्यापि अधिकारिणा कर्मचारिणा कृतान् क्रियमाणान् वा प्रवृत्तीन् उपलक्ष्य प्रबन्धसमितेः पूर्वानुमतिं विना, तमधिकारिणं कर्मचारिणं वा विरुध्य कमपि विवादम् (suit) अभियोगं (Prosecution) अथवा प्रक्रियाः न स्युः।

iii. अनेन नियमेन अथवा अस्य नियमस्य आधारेण कृतस्य कस्यापि अर्थविधानिकस्य (Civil) आपराधिकस्य वा कर्मणः यद्यतः कर्म सद्भावेन कर्तव्यपरिपालनक्रमेण कृतं चेत् विश्वविद्यालयस्य कोऽपि अधिकारी कर्मचारी वा उत्तरदायी न स्यात्।

50. **काठिन्यनिवारणम्**

i. अस्य नियमस्य प्रावधानानां प्रयोगविषये किमपि काठिन्यमस्ति चेत् सर्वकारः राजपत्रे प्रकाशितादादेशात् कामपि परिहारक्रियां तथा कुर्यात् या प्रस्तुतनियमस्य प्रावधानानामाधारेण असंगता न स्यात् तथा सर्वकारमतेन काठिन्यस्यास्य निवारणे अपेक्षिता अथवा काठिन्यस्य अविलम्बेन निवारणे लाभकारिका भवेत्।

परन्तु नियमस्यास्य प्रभावितातिथेरारभ्य वर्षत्रयानन्तरम् अस्य खण्डस्याधारेण कमपि आदेशं न निर्मियात्।

ii. अस्य खण्डस्याधारेभ्यः प्रकाशितः सर्वोऽपि आदेशः प्रकाशनात्समनन्तरमेव संविधानसभायां समर्पयेत्।

51. **वार्षिकं प्रतिवेदनम्**

i. विश्वविद्यालयस्य वार्षिकं प्रतिवेदनम् कुलपतेः निर्देशानुसारेण निर्मीयाद् एवं प्रबन्धसमित्या परिवर्तनै- सह/विना अनुमोदयेत्।

ii. प्रबन्धसमितिः विद्यापरिषदः आगामिनि उपवेशने एव वार्षिकं प्रतिवेदनमिदं समर्पयेत् तथा विद्यापरिषद् अपेक्षितश्चेत् तस्मिन् स्वाभिमतं विचारान् वा स्वेच्छानुसारेण अभिलेखयेत्।

iii. वार्षिकं प्रतिवेदनं विद्यापरिषदः विचारानन्तरं कुलपतिः अपेक्षितसमीक्षानन्तरं सर्वकारं प्रति अग्रेसारयेत् आगामिवर्षस्य सितम्बरमासस्य 15 दिनाङ्काभ्यन्तरे।[39]

iv. वार्षिक प्रतिदेयस्य प्राप्तेरनन्तरं उपखण्डसंख्या-3 इत्यस्याधारेण समनन्तरमेव एत्तद् उपयुक्तं स्वाभिमतं निरीक्षणं वा विलिख्य सर्वकारः विधानसभायाः उपवेशनं प्रचलति चेत्तस्मिन् नो चेदनन्तरभाविनि उपवेशने विन्यसेत्।[40]

52. **वार्षिकं प्रतिवेदनम्**

प्रथमाधिनियमाः अध्यादेशाश्च – अस्मिन् नियमे कश्चिदन्तर्गतोऽपि सर्वकारः विश्वविद्यालयस्य प्रथमम् अधिनियमम् प्रथमम् अध्यादेशाञ्च निर्मीयात्।

53. **निरसनं संरक्षणञ्च**

i. श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालय-अध्यादेशाः 1993 (1993 वर्षस्य संख्या-13) इतः परं निरस्तः अस्ति।

ii. अध्यादेशोऽयं निरस्तोऽपि तदनुसारेण यत् किमपि कृतं अथवा तदाधारेण प्रचालिता या कापि प्रवृत्तिः तथैव तिष्ठेत्।

iii.

---

[39]अन्तर्भावितः-पश्यन्तु- श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः (संशोधनम्) 2005 (2005 वर्षस्य नियमसंख्या-1) कार्यान्वयनतिथिः-06.01.2005।

[40]सर्व□ारः उपयुक्तानां स्वाभिमतानां निरीक्षणानाञ्च योजनपुरःसरं वार्षि□ प्रतिव□नं विधानसभायां विन्यस□् परिवर्तितः - पश्यन्तु- श्रीशङ्कराचार्य-संस्कृत-विश्वविद्यालयनियमः (संशोधनम्) 2005 (2005 वर्षस्य नियमसंख्या-1) □ार्यान्वयनतिथिः-06.01.2005।

****